



# ENERJİ SEKTÖRÜ GÖRÜNÜMÜ KIRGIZİSTAN

## HAZIRLAYAN:

**T.C. BİŞKEK BÜYÜKELÇİLİĞİ  
TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ**

Moskovskaya 89, Bişkek Kırgızistan  
biskek@ticaret.gov.tr



2025

---

**ÖNEMLİ UYARI:**

*İşbu Not, T.C. Bişkek Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği tarafından, yalnızca, Kırgızistan'da ilgili sektör görünümüne yönelik olarak Türk firmalarına yardımcı olmak amacıyla hazırlanmış olup muhtemel gerekliliklere ilişkin kaynak veya referans niteliğinde değildir. Müşavirliğimiz, gösterilen tüm özene rağmen, verilen bilgilerde bulunabilecek yanlışlıklar veya herhangi bir sebepten doğacak zararlardan sorumlu olmadığını bildirir. Kırgızistan'da iş yapmak isteyen Türk firmalarının gerçekleştirilmesi planlanan faaliyet ve işlemlerine ilişkin işlem tarihi itibarıyla cari mevzuat ve idari uygulamalar çerçevesindeki güncel bilgi ve gereklilikleri ilgili Kurumlardan teyit etmelerinin önem arz ettiği değerlendirilmektedir.*

*Ayrıca, Notta yer alan firma bilgileri ve diğer tüm bilgiler genel nitelikli kaynaklara dayanmakta; yalnızca bilgilendirme amacını taşımakta ve referans niteliğinde bulunmamakta olup Müşavirliğimiz herhangi bir şekilde sorumluluk üstlenmemektedir. Muhtemel faaliyetlere ilişkin işbirliği planları kesinleşme aşamasına geldiğinde öncelikle Müşavirliğimizle iletişime geçilmesinin önemli olduğu değerlendirilmektedir.*

---

## A. ENERJİ SEKTÖRÜ GENEL GÖRÜNÜMÜ

Kırgızistan'ın enerji sektörü görünümüne ilişkin yerel kaynaklara ait sunumlar, Müşavirliğimiz iletişim kanalları aracılığıyla talep edilmesi halinde iletilebilecektir.

Enerji sektöründeki belirli kurum ve kuruluşlara ilişkin bilgiler Müşavirliğimiz iletişim kanalları aracılığıyla talep edilmesi halinde iletilebilecektir.

### A.1 ENERJİ SEKTÖRÜNE İLİŞKİN BAZI TEMEL VERİLER

#### Enerji Sektöründe Kurulu Güç

|                                      |                                                         |              |
|--------------------------------------|---------------------------------------------------------|--------------|
| <b>Kurulu Kapasite</b>               | <b>3.955 MW</b>                                         | <b>% 100</b> |
| Büyük Hidroelektrik                  | 3.030 MW                                                | % 76         |
| Küçük Hidroelektrik                  | 63 MW                                                   | %1,5         |
| Isı Enerjisi                         | 862 MW                                                  | % 22,5       |
| <b>Rezerv</b>                        |                                                         |              |
| Hidroelektrik                        | 142,5 milyar KW                                         |              |
| Kömür                                | 1,3 milyar Ton                                          |              |
| Çıkarılabilir Hidrokarbon Kaynakları | Gaz: 6,5 milyar M <sup>3</sup><br>Petrol: 13 milyon Ton |              |

Kaynak: K.C. Enerji Bakanlığı

## Ülkedeki Santrallerin Kurulu Kapasiteleri ve Kuruluş Yılları

|                                        | Kurulu Kapasite,<br>MW | Kuruluş Yılı |
|----------------------------------------|------------------------|--------------|
| <b>Büyük Hidroelektrik Santralleri</b> |                        |              |
| Toktogul Santrali                      | 1380                   | 1975         |
| Kurpsai Santrali                       | 800                    | 1981         |
| Tash-Kumyr Santrali                    | 450                    | 1985         |
| Shamaldy-Sai Santrali                  | 240                    | 1992         |
| Uchkurgan Santrali                     | 180                    | 1961         |
| Kambar-Ata 2 Santrali                  | 120                    | 2010         |
| At-Bashi Santrali                      | 40                     | 1970         |
| <b>Isı ve Güç Santralleri</b>          |                        |              |
| Bişkek Isı ve Güç Santrali             | 812                    | 1961         |
| Oş Isı ve Güç Santrali                 | 50                     | 1966         |
| <b>Küçük Hidroelektrik Santralleri</b> |                        |              |
| Çüy Küçük HES                          | 46                     |              |
| Issık Göl Küçük HES                    | 11                     |              |
| Oş Küçük HES                           | 6                      |              |

Kaynak: K.C. Enerji Bakanlığı

**Tablo - Kömür Bilançosu (Bin Ton)**

|                  | 2017           | 2018           | 2019           | 2020           | 2021           | 2022           | 2023           |
|------------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|
| <b>Kaynaklar</b> | <b>4.639,1</b> | <b>5.241,0</b> | <b>4.949,7</b> | <b>4.951,7</b> | <b>5.702,0</b> | <b>6.481,0</b> | <b>6.422,3</b> |
| Üretim           | 1.870,4        | 2.395,2        | 2.606,0        | 2.677,7        | 3.062,5        | 3.775,4        | 4.177,4        |
| İthalat          | 928,6          | 822,1          | 503,1          | 499,5          | 824,1          | 783,6          | 1.159,3        |
| Dağıtım          | 4.639,1        | 5.241,0        | 4.949,7        | 4.951,7        | 5.702,0        | 6.481,0        | 6.422,3        |
| Tüketim          | 2.134,9        | 2.638,7        | 2.157,8        | 2.138,3        | 2.709,6        | 2.762,5        | 2.812,3        |
| İhracat          | 480,4          | 761,4          | 1.016,5        | 989,4          | 1.061,0        | 1.570,4        | 2.218,6        |

Kaynak: K.C. İstatistik Komitesi

**Tablo - Petrol Bilançosu (Bin ton)**

|                  | 2017         | 2018         | 2019         | 2020         | 2021         | 2022         | 2023         |
|------------------|--------------|--------------|--------------|--------------|--------------|--------------|--------------|
| <b>Kaynaklar</b> | <b>187,9</b> | <b>220,5</b> | <b>243,1</b> | <b>243,7</b> | <b>289,5</b> | <b>298,8</b> | <b>311,9</b> |
| Üretim           | 173,2        | 200,0        | 233,1        | 239,2        | 275,7        | 295,1        | 303,1        |
| İthalat          | 1,3          | 2,1          | 1,2          | 1,3          | 1,8          | 2,7          | 7,8          |
| Dağıtım          | 187,9        | 220,5        | 243,1        | 243,7        | 289,5        | 298,8        | 311,9        |
| Tüketim          | 146,4        | 137,4        | 186,7        | 177,5        | 282,6        | 297,8        | 310,1        |
| İhracat          | 19,9         | 70,4         | 51,2         | 51,5         | 5,9          | -            | -            |

Kaynak: K.C. İstatistik Komitesi

**Tablo - Doğal Gaz Bilançosu (Milyon m3)**

|                  | 2017         | 2018         | 2019         | 2020         | 2021         | 2022         | 2023         |
|------------------|--------------|--------------|--------------|--------------|--------------|--------------|--------------|
| <b>Kaynaklar</b> | <b>304,5</b> | <b>335,2</b> | <b>324,6</b> | <b>340,3</b> | <b>400,6</b> | <b>445,2</b> | <b>466,1</b> |
| Üretim           | 26,1         | 27,3         | 24,4         | 22,4         | 22,2         | 29,9         | 27,4         |
| İthalat          | 278,4        | 307,9        | 300,2        | 317,9        | 378,4        | 415,3        | 438,7        |
| Dağıtım          | 304,5        | 335,2        | 324,6        | 340,3        | 400,6        | 445,2        | 466,1        |
| Tüketim          | 287,3        | 305,2        | 298,9        | 314,6        | 393,6        | 419,0        | 438,4        |
| İhracat          | -            | -            | -            | -            | -            | -            | -            |

Kaynak: K.C. İstatistik Komitesi

**Tablo - Kırgız Enerji Sektörünün SWOT Analizi**

| <b>GÜÇLÜ TARAFLAR</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            | <b>ZAYIF TARAFLAR</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>Kırgızistan hidroelektrik potansiyeli açısından BDT ülkeleri arasında Rusya ve Tacikistan'dan sonra üçüncü sırada yer almaktadır.</p> <p>Kırgızistan'ın ana enerji kaynağı, enerji potansiyelinin 142 milyar kWh olduğu tahmin edilen hidro enerji kaynağıdır.</p> <p>Avrasya Ekonomik Birliği (AEB) kapsamında enerjiye yönelik teknik düzenlemeler kabul edilmiştir.</p> <p>Enerji üretim kapasitesinin artırılmasına yönelik çalışmalar: büyük çaplı HES inşaatı</p> <p>Yenilenebilir enerji kaynakları projelerine önemin artırılması</p> <p>Enerji kayıplarını azaltmak için yöntemlerin kullanımı</p> <p>Üretim maliyetlerini azaltacak ucuz işgücü</p> | <p>Üretim kapasitelerinin yerleşim yapısındaki orantısızlık</p> <p>Ülkenin enerji sektörünün yavaş gelişimi</p> <p>Çevre dostu olmayan yakıtların kullanımında herhangi bir yasağın uygulanmaması</p> <p>Yüksek elektrik maliyeti</p> <p>Mevcut tarife politikası ekonomik fiyatlandırma yöntemleriyle örtüşmüyor</p> <p>Mali açıdan kırılgan sektör</p> <p>Kırgızistan enerji açığı olan bir ülke</p> <p>Yenilikçi teknolojilerin geliştirilmesinde gecikme</p> <p>Enerji tasarrufu politikasının eksikliği</p> |

| TEHDİTLER                                                                           | FIRSATLAR                                                               |
|-------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------|
| Enerji kapasitesi sıkıntısı                                                         | Düzenleyici çerçevenin iyileştirilmesi                                  |
| Enerji sektörünün kârsızlığı                                                        | Enerji verimliliği ve enerji tasarrufu programlarının uygulanması       |
| Çekilen yatırımların yüksek maliyeti                                                | AEB'nin tek elektrik piyasasına katılım                                 |
| Yüksek düzeyde enerji kayıpları                                                     | Sanayi personelinin mesleki niteliklerinin geliştirilmesi               |
| Enerji sektörünün yavaş finansal toparlanması                                       | Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımını artırmak                 |
| Yatırım fonlarının akılcı olmayan kullanımı                                         | Enerji ekipmanlarının ve enerji ağlarının yenilenmesi ve modernizasyonu |
| Yenilenebilir enerji kaynaklarının zayıf kullanımı                                  | Enerji sektöründeki endüstriyel işletmelerin modernizasyonu             |
| Kırgızistan enerji sektörü gelişmişlik sıralamasında en kötü konumda                | Tarife reformu ile birlikte enerji kayıplarının azaltılması             |
| Enerji üretiminde kullanılan makine ve ekipmanlar aşınmasının yüksek düzeyde olması | Karbon dışı enerjinin geliştirilmesi                                    |
| Üretimin yüksek düzeyde enerji yoğunluğu                                            | Enerji kapasitesinin ve yakıt üretiminin artırılması                    |
|                                                                                     | Ekonominin enerji verimliliğinin artırılması                            |
|                                                                                     | Enerji kaynaklarında kendine yeterlilik düzeyinin artırılması           |
|                                                                                     | Alternatif enerji kaynağı olarak gaz şebekelerinin geliştirilmesi       |

Kaynak: K.C. İstatistik Komitesi - *Mevcut Enerji Sektörü Göstergelerinin Analizi: Enerji Tasarrufu Ve Enerji Verimliliği Göstergeleri Sisteminin Oluşturulması 2020 Raporu*

## A.2 ELEKTRİK ENERJİSİ

Enerji alanında, Kırgızistan, sahip olduğu zengin su kaynaklarından dolayı önemli bir hidroelektrik üretim potansiyeline sahiptir. Söz konusu enerji kaynağı türünün, toplam elektrik üretimindeki payı yaklaşık %90'dır. Hidroelektrik enerjisi alanında genel enerji potansiyeli 142,5 milyar KWh ve ana üretim kapasitesi 3.093 MW düzeyinde olup ülkenin bu alandaki potansiyelinin ancak %10'unu kullanabildiği belirtilmektedir. Kırgızistan'da toplam 7 büyük hidroelektrik santrali faaliyet göstermektedir: Toktogul, Krupskaya, Taş Kömür, Şamaldı Say, Üç-Korgon, Kambarata-2 ve At Başı. Ayrıca, Bişkek ve Oş olmak üzere toplam 862 MW üretim kapasitesine sahip iki büyük termik santral santralde elektrik üretimi gerçekleştirilmektedir.

Kırgızistan Enerji Bakanlığı verilerine göre; 2024 yılı itibariyle ülkedeki hidroelektrik ve ısı santrallerinin toplam kurulu kapasitesi 3.955 MW olup, bu rakamın 3.030 MW'ı büyük hidroelektrik santrallerine, 862 MW'ı ısı ve güç tesisine ve 63 MW'ı ise küçük hidroelektrik santrallerine aittir. Kırgızistan, sahip olduğu zengin su kaynaklarından dolayı önemli bir hidroelektrik üretim potansiyeline sahiptir. Dağlık yapısı, barajları ve nehirleri sayesinde hidroelektrik santralleri, ülkenin enerji sektörünün gelecek vaat eden gelişimi için ana kaynak olmuştur. Kırgızistan'ın hidroelektrik kaynakları 268 nehir, 97 büyük kanal ve 18 barajdan oluşmaktadır. Hidroelektrik enerjisi alanında genel enerji potansiyeli 142,5 milyar KWh ve ana üretim kapasitesi 3.093 MW düzeyinde olup ülkenin bu alandaki potansiyelinin ancak %10'unu kullanabildiği belirtilmektedir.

Kırgızistan'da yıllık elektrik enerjisi üretim hacmi ortalama 15 milyar kW'ı bulabilmektedir. Kırgızistan'da toplam 7 büyük hidroelektrik santrali faaliyet göstermektedir: Toktogul, Krupskaya, Taş Kömür, Şamaldı Say, Üç-Korgon, Kambarata-2 ve At Başı. Ayrıca, Bişkek ve Oş olmak üzere toplam 862 MW üretim kapasitesine sahip iki büyük termik santral santralde elektrik üretimi gerçekleştirilmektedir. Enerji tüketiminde hidroelektrik barajların payı %90'larda, ısı termik santrallerinin payı ise %10'un altındadır.

Toktogul Hidroelektrik Santrali, Kırgızistan'ın en büyük hidroelektrik santrali olup, ülkenin enerji sektöründe önemli bir rol oynamaktadır. Narın nerhinde inşa edilen santral 5 Ocak 1975'te işletmeye açılmıştır. Rezervuarın toplam hacmi 19,5 milyar m<sup>3</sup>; faydalı su hacmi 14 milyar m<sup>3</sup>; barajın yüksekliği 215 m'dir. Toplam elektrik enerjisinin yaklaşık %30'u söz konusu HES'te üretilmektedir. HES'in kurulu kapasitesi 1.380 mW; yıllık ortalama üretim 5,5-6 milyar kWh'dir. Elektrik talebindeki yıllık artışı da göz önünde bulundurarak, 2017 yılından bu yana Toktogul HES'te yeniden inşa ve modernizasyon çalışmaları yürütülmektedir.

K.C. Enerji Bakanlığı'nın basın açıklamalarına göre, 2023 yılı itibariyle Elektrik Santralleri A.Ş.'nin ana ekipmanlarının amortisman derecesi hesaplanmış, buna göre, 1975-1976 yıllarında inşa edilen Toktogul HES'in iki hidroelektrik ünitesi %97 oranında yıpranmış; Kurpsai HES'inde kullanılan ekipmanın en eski ekipmanlardan biri olduğu, hidroelektrik ünitelerin 1982-1985 yıllarında inşa edildiği ve %81 oranında yıprandığı; 1982 yılından kalma transformatörlerin %72 oranında yıprandığı; Taş-Kömür HES'in 1985-1988 yıllarında inşa edilen hidroelektrik ünitelerinin %73 oranında, kurulan transformatörlerin %51 oranında yıprandığı; Shamaldy-Sai HES'te hidroelektrik ünitelerin (1992-1994) %47 oranında, transformatörlerin %41 oranında yıprandığı; en eski ve yıpranmış ekipman Uç-Kurgan HES'ine ait olup, 1961-1963 yıllarında inşa edilen hidrolik üniteler ve 1985-1987 yıllarında kurulan trafoların %100 yıpranmış durumda olduğu açıklanmıştır. Dolayısıyla, toplamda Kırgızistan'daki transformatörler %93, hidroelektrik üniteler ise %79 oranında eskimiş durumdadır.

İkinci büyük işletme Bişkek Isıtma Merkezi, kapasitesi 812 mW'dir. Ayrıca, Enerji Bakanlığı basın açıklamalarına göre, halihazırda Kırgızistan'da toplam 24 küçük hidroelektrik santrali faaliyettedir ve bunların toplam kapasitesi 66,5 MW'tır. Bunlardan dokuzu **Çakan HES şirketinin** yönetiminde olup toplam kapasiteleri 38,5 mWh'tır. 2024 yılı ilk yarısında 43,06 MW kapasiteli küçük hidroelektrik istasyonları inşa edilmiştir. 2024 yılında yeni devreye giren küçük HES'lerden önde geleni Talas bölgesinde yer alan 25 MW'lik kapasiteli Bala Saruu HES'i olmuştur.

## Üretim, Dağıtım, Tüketim

Kırgız Devleti, elektrik enerjisi üretimi, iletimi, dağıtımı ve satışı üzerinde fiili bir tekele sahip olduğundan, bu sektörde karmaşık bir yapı ve düşük bir rekabet seviyesi bulunmaktadır. Kırgızistan'da elektrik enerjisi üretiminin %86'sı **Elektrik İstasyonları Anonim Şirketi (Elektriçeski Stansii)** (<https://www.energo-es.kg/>) tarafından yapılmaktadır. Yukarıda belirtilen 7 HES şirkete bağlıdır. Şirketin %97 hisse payı devlete aittir. Toplam kurulu kapasite, 3.155,6 MW; yıllık elektrik üretimi 12 ila 14 milyar kWh arasında değişmektedir.

| Elektrik Enerji Sanayisinin Dengesi (milyon kilowatt-saat) |          |          |          |          |          |
|------------------------------------------------------------|----------|----------|----------|----------|----------|
| Öğeler                                                     | 2019     | 2020     | 2021     | 2022     | 2023     |
| Üretilen elektrik enerjisi                                 | 15 115,2 | 15 404,2 | 15 138   | 13 882,5 | 13 839,3 |
| İthal edilen elektrik enerjisi                             | 269,2    | 352,6    | 1 682,8  | 2 806,4  | 3 488,8  |
| Tüketim:                                                   | 15 115   | 15 456,7 | 16 274,6 | 16 138,9 | 17 189,7 |
| Sanayi                                                     | 6 634,5  | 7 061,8  | 7 940,6  | 7 971,3  | 8 607    |
| Tarım                                                      | 3 164,7  | 3 262,3  | 3 396    | 3 323,2  | 3 669,7  |
| Ulaştırma                                                  | 91,2     | 67       | 61,6     | 61,5     | 54,3     |
| İnşaat                                                     | 161,6    | 172,6    | 151,6    | 160      | 174,8    |
| Diğer faaliyet alanları                                    | 2 725,4  | 2 478,2  | 2 297,2  | 2 234,4  | 2 145,6  |
| İletim kaybı                                               | 2 337,6  | 2 414,9  | 2 427,6  | 2 388,5  | 2 538,3  |
| Elektrik enerjisi ihracatı                                 | 269,4    | 300,1    | 546,2    | 550      | 138,4    |

Kaynak: K.C. İstatistik Komitesi

K.C. Enerji Bakanlığı basın açıklamalarına göre, 2024 yılında hidroelektrik santrallerde 12,8 milyar kWh; ısıtma santrallerinde 1,8 milyar kWh, küçük hidroelektrik santrallerinde ise 400 milyon kWh toplam elektrik üretimi gerçekleştirildiği bildirilmektedir. Tüketime ise 17,5 milyar kWh seviyesinde olduğu; açığın ithalatla kapatıldığı; bu bağlamda, Kazakistan'dan yılda 1,13 milyar kWh ; Türkmenistan'dan 1,7 milyar kWh; Özbekistan'dan ise 485 milyon kWh ithalatın söz konusu olduğu bildirilmektedir.

K.C. Enerji Bakanlığı tarafından yapılan açıklamalara göre, ÷lkede 2026 yılına kadar elektrik enerjisi tüketim ve üretiminin eşitlenmesinin planlandığı; üretimin 18,25 milyar kWh, tüketimin ise 18,1 milyar kWh'a yükselmesinin öngör÷ldüğü; 2026'dan sonra artan enerji kaynağı fazlasının ihraç edilmeye başlanması; Kambar-Ata-1, Kazarman, Sarı-Caz ve Verhniy Narın HES'lerin faaliyete geçirilmesi; 2035 yılına kadar 25 milyar kWh tüketim ve 40 milyar kWh üretim gerçekleştirilmesi hususlarının beklendiğı bildirilmektedir.

Elektrik enerjisi dağıtımı **Kırgızistan Milli Enerji Şebekesi Anonim Şirketi (NESK)** tarafından yapılmakta, sonradan bölgesel dağıtım şirketleri aracılığıyla son tüketiciye elektrik enerjisi iletimi sağlanmaktadır. Elektrik enerjisi iletim hattının toplam uzunluğu 64.700 km'dir. Şirket, Kırgızistan genelindeki elektrik santrallerinden üretilen elektrik enerjisini evlere, büyük sanayi kuruluşlarına ve diğ er tüketicilere ulaştıran ve dağıtan enerji şirketidir.

NESK, ayrıca sistem operatörü olup, ÷lke iç i elektrik enerjisi ve kapasite akışlarının rejimlerinin merkezi operasyonel ve sevk yönetimini gerçekleştirmektedir. "NESK"ın bilançosunda aşağıdaki altyapı bulunmaktadır:

- Toplam uzunluğu 7.641 km olan 110 kV, 220 kV ve 500 kV gerilimli havai enerji nakil hatları;
- 110-500 kV gerilimli 199 trafo merkezi;
- 70 binden fazla km 35-0,4 kV'lik dağıtım şebekeleri;
- 518 adet 35 kV trafo merkezi.

Enerji güvenliğı ve sürdürülebilir kalkınma sadece ÷lke içindeki hidroelektrik enerjinin değıl, aynı zamanda birbirine bağımlı olan komşu ÷lkelerin enerji sistemlerinin de karakteristik özelliğıdir. bunların potansiyeli yaklaşık 143 milyar kWh ve mevcut üretim kapasitesi 3.093 MW düzeyinde olup, ÷lkenin bu alandaki potansiyelinin ancak %10'unu kullanabildiğı belirtilmektedir. Bu çerçevede, ÷lke'nin enerji politikaları büyük oranda büyük hidroelektrik güç kaynaklarının geliştirilmesine ve elektrik ağıının genişletilmesine dayanmaktadır.

K.C.'de yakıt ve enerji sektörleri ile elektrik enerjisi sektöründeki mevcut ekonomik durum, hem kapasite güçlendirme hem de sektörün gelişimi için finansal kaynaklardaki yetersizlik enerji sisteminin tamamında giderlerin gelire göre daha hızlı büyümesine yol açmıştır. Bu durum, etkin olmayan tarife politikasından kaynaklanmakta ve sektörün zarar etmesine yol açmış olup, enerji sektörünün başarısızlığını ve ÷lkede derin bir enerji krizinin ve enerji taşıyıcılarının yetersizliğinin kanıtıdır.

12 Nisan 2024 tarihli ve 172 sayılı K.C. Bakanlar Kurulu Kararı ile "2035 Yılına Kadar Kırgızistan'ın Milli Enerji Programı" onaylanmıştır. Söz konusu programda hidroenerji sektörünün durum analizi ile ilgili aşağıdaki bilgiler yer almaktadır. Programın öncelikleri: yakıt ve enerji sektörlerinin sürdürülebilir gelişimi; reel sektörde ve toplumda enerji talebinin yönetimi, uluslararası işbirliği ve dış enerji politikasının güçlendirilmesi; enerji verimliliği, enerji tasarrufu, ekoloji ve iklim değişikliğine uyum; mali toparlanma ve ekonomik açıdan sağlam bir tarife politikası; kurumsal reformların iyileştirilmesi, yenilikçi gelişimin sağlanması ve personel eğitimi.

Bu kapsamda, Programda yakıt, enerji ve yenilenebilir enerji sektörlerinin sürdürülebilir gelişimine yönelik aşağıdaki görevler belirlenmiştir:

- Elektrik üretiminin büyümesini sağlayarak, enerji sisteminde kapasite rezervi yaratacak, gelecek vaat eden hidroelektrik santralleri, termik santraller ve yenilenebilir enerji santrallerinin inşa edilmesi;
- Sanayideki sabit kıymetlerin modernizasyonu ve yeniden inşası;
- Enerji kayıplarının azaltılması;
- Akıllı teknolojilerin tanıtılması ve dijital enerji sisteminin oluşturulması.
- Bişkek şehri termik santralının modernizasyonu;
- Kazan dairelerinin gaz veya yenilenebilir enerjiye dönüşüm imkânı ile modernizasyonu;
- Bişkek şehrinde yeni kazan dairelerinin inşası;
- Balıkçı-Koçkor-Kara-Keçe demiryolunun inşası;
- Maliyetlerin ve kayıpların azaltılması;
- Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanıldığı bölgelerde ısı temininin geliştirilmesi.
- Sürekli jeolojik araştırma çalışmaları;
- Kara-Keçe yatağındaki kömür üretiminin yıllık 3 milyon tona çıkarılması.
- Uzgen kömür havzasında çevre dostu teknolojiler kullanılarak kömür işlenmesi;
- İşletme yataklarında kömür üretiminin artırılması;
- Zenginleştirme tesislerinin inşası ve dumansız kömür briketi üretimi.
- Petrol ve gaz sektöründe yeni kuyuların devreye alınması;
- Sürekli jeolojik araştırma çalışmaları;
- Yeterli miktarda petrol ve doğalgaz ithalatı;
- Petrol rafinasyon hacimlerinin artırılması.

- Gaz tedarikinde gaz ulaşım sisteminin güvenilirliğinin artırılması;
- Kesintisiz doğal gaz temini;
- K.C. Genel Gaz Tedarik Planının uygulanmasının hızlandırılması;
- K.C.'de belediye ulaşımının doğal gaza dönüştürülmesine ilişkin Programın geliştirilmesiyle ulaştırma sektöründe doğal gazın kullanılması.

Bu alandaki faaliyetlerin geliştirilmesi çalışmaları elektrik enerjisi üretimi yapan Elektrik Santralleri Anonim Şirketi, elektrik enerjisi dağıtımı yapan Kırgızistan Milli Enerji Şebekesi Anonim Şirketi (NESK), küçük çaplı HES'lerde elektrik üretimi yapan Çakan HES şirketleri tarafından yapılmaktadır.

Kırgızistan, Orta Asya'nın birleşik enerji sistemine dahildir. "Enerji halkası" olarak bilinen Orta Asya Birleşik Elektrik Sistemi, Özbekistan, Tacikistan, Türkmenistan, Kırgızistan ve Güney Kazakistan'ın bazı bölgelerini birbirine bağlayan ortak bir elektrik iletim ağıdır. Orta Asya Birleşik Enerji Sistemi'nin tarihi kökleri, eski Sovyetler Birliği'ndeki güç sistemlerinin işleyişine dayanır. 1960 yılında, Özbekistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Güney Kazakistan'ın bazı bölgelerinin elektrik iletim şebekesinin birbirine bağlanmasıyla sistem gelişmeye başlamıştır. Ayrıca, komşu bölgelerle de işbirliği ve etkileşimi teşvik etmektedir.

CASA-1000 projesi, Kırgızistan ve Tacikistan'dan Afganistan ve Pakistan'a elektrik enerji sistemini bağlayan elektrik enerji iletim hatlarının inşaatını öngörmekte olup, projenin belirli bölümleri Türk şirketi tarafından gerçekleştirilmektedir.

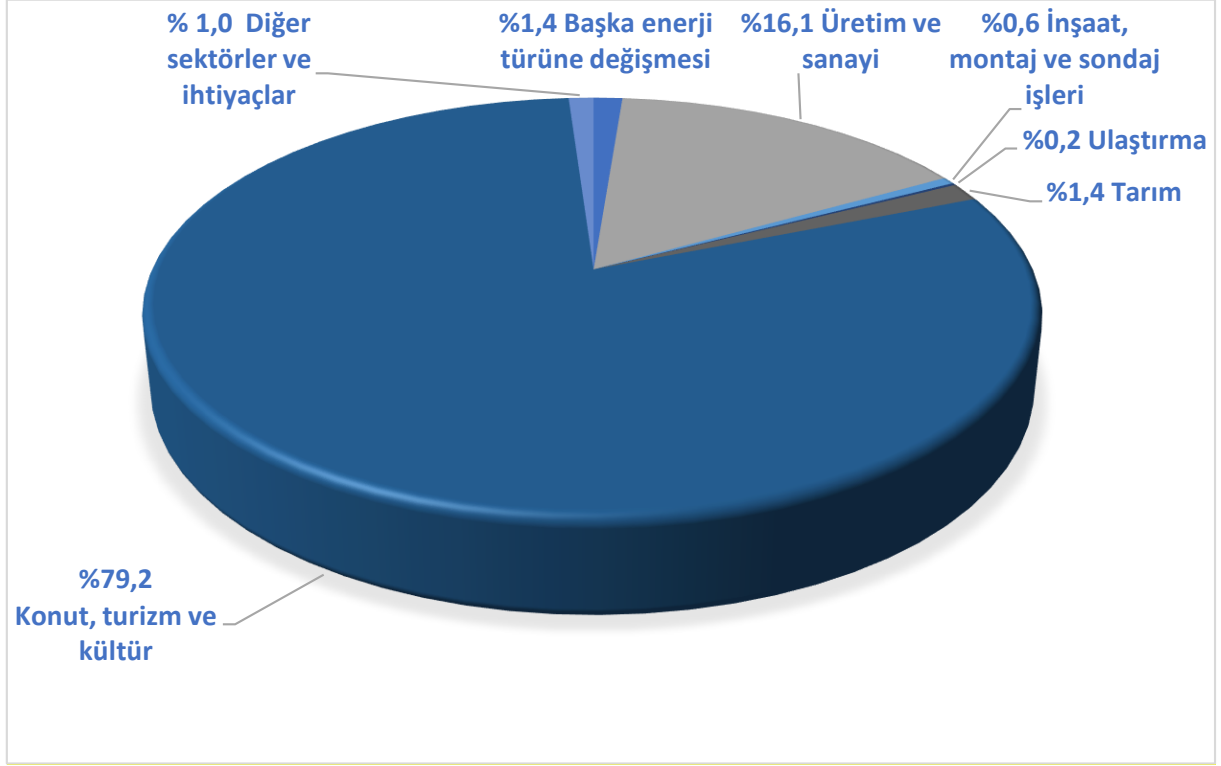
Dünya Bankası tarafından finanse edilen Enerji Sektörü Modernizasyonu ve Sürdürülebilirlik Projesi devam etmektedir. Projenin bütçesi 50 milyon dolardır.

**Tablo - Elektrik Enerjisi Bilançosu**

| Birim: (milyon kWh)                                                                         | 2012            | 2013            | 2014            | 2015            | 2016            | 2017            | 2018            | 2019            | 2020            | 2021            | 2022            | 2023            |
|---------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|-----------------|-----------------|-----------------|-----------------|-----------------|-----------------|-----------------|-----------------|-----------------|-----------------|-----------------|
| <b>Kaynaklar</b>                                                                            | <b>15.343,9</b> | <b>14.011,3</b> | <b>14.857,7</b> | <b>13.758,8</b> | <b>13.449,0</b> | <b>15.429,5</b> | <b>15.728,0</b> | <b>15.384,2</b> | <b>15.756,8</b> | <b>16.820,9</b> | <b>16.688,9</b> | <b>17.328,1</b> |
| Üretim                                                                                      | 15.166,6        | 14.011,3        | 14.571,5        | 13.029,5        | 13.118,3        | 15.429,5        | 15.728,0        | 15.115,0        | 15.404,2        | 15.138,0        | 13.882,5        | 13.839,3        |
| İthalat                                                                                     | 177,3           | 0,0             | 286,2           | 729,3           | 330,7           | 0,0             | 0,0             | 269,2           | 352,6           | 1.682,9         | 2.806,4         | 3.488,8         |
| <b>Dağıtım</b>                                                                              | <b>15.343,9</b> | <b>14.011,3</b> | <b>14.857,7</b> | <b>13.758,8</b> | <b>13.449,0</b> | <b>15.429,5</b> | <b>15.728,0</b> | <b>15.384,2</b> | <b>15.756,8</b> | <b>16.820,9</b> | <b>16.688,9</b> | <b>17.328,1</b> |
| Tüketim                                                                                     | 10.143,0        | 10.510,8        | 11.327,0        | 10.907,4        | 10.594,7        | 11.369,7        | 12.159,3        | 12.599,5        | 12.710,0        | 13.534,5        | 13.750,4        | 14.651,4        |
| Diğer enerji biçimlerine dönüştürmek için                                                   | 235,2           | 231,3           | 261,2           | 243,7           | 167,4           | 178,8           | 193,7           | 156,9           | 195,9           | 166,9           | 197,7           | 184,1           |
| Doğrudan enerji olarak:                                                                     | 9.907,8         | 10.279,5        | 11.065,8        | 10.663,7        | 10.427,3        | 11.190,9        | 11.965,6        | 12.442,6        | 12.514,1        | 13.367,6        | 13.552,7        | 14.467,3        |
| Sanayi sektörüne                                                                            | 1.938,3         | 1.958,3         | 1.876,9         | 2.080,0         | 1.850,0         | 1.839,9         | 2.427,9         | 2.214,6         | 1.667,3         | 2.109,1         | 2.215,0         | 2.300,9         |
| İnşaat-montaj ve sondaj işleri                                                              | 47,1            | 81,5            | 64,6            | 310,3           | 126,8           | 105,0           | 183,2           | 61,2            | 69,7            | 74,3            | 88,7            | 98,6            |
| Ulaştırma                                                                                   | 316,6           | 41,6            | 231,8           | 174,3           | 44,9            | 45,8            | 44,3            | 31,4            | 16,9            | 22,8            | 24,7            | 27,7            |
| Tarım                                                                                       | 222,3           | 254,0           | 247,6           | 225,3           | 227,0           | 219,4           | 223,1           | 177,5           | 187,0           | 190,2           | 192,7           | 222,4           |
| Kamu hizmetleri ile kültürel ve hane halkı ihtiyaçları için (nüfusa yapılan satışlar dahil) | 7.340,5         | 7.870,1         | 8.588,2         | 7.796,6         | 8.079,4         | 8.881,4         | 8.918,8         | 9.804,6         | 10.427,5        | 10.827,0        | 10.895,1        | 11.688          |
| Diğer işler ve ihtiyaçlar                                                                   | 42,7            | 74,0            | 56,7            | 77,3            | 99,2            | 99,4            | 168,3           | 153,3           | 145,7           | 144,5           | 136,5           | 129,7           |
| Kamu elektrik şebekelerindeki kayıplar                                                      | 3.360,6         | 3.123,5         | 3.458,3         | 2.667,6         | 2.655,2         | 2.844,5         | 2.814,1         | 2.513,6         | 2.744,9         | 2.738,4         | 2.388,5         | 2.538,3         |
| İhracat                                                                                     | 1.840,3         | 377,0           | 72,4            | 183,8           | 199,1           | 1.215,3         | 754,6           | 271,1           | 301,9           | 547,9           | 550,0           | 138,4           |

Kaynak: K.C. İstatistik Komitesi

**Tablo - Elektrik Enerjisi Tüketiminin Sektörel Dağılımı**



Kaynak: K.C. İstatistik Komitesi

**Tablo - Elektrik Enerjisi Tarifeleri**

| <b>KIRGIZİSTAN NİHAİ KULLANICILAR İÇİN ELEKTRİK ENERJİSİ TARİFELERİ</b> |                                                                                                                         |                        |                        |
|-------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------|------------------------|
|                                                                         | <b>Tüketici grupları</b>                                                                                                | <b>2025</b>            |                        |
|                                                                         |                                                                                                                         | <b>Kırgız somu/kWh</b> | <b>ABD doları/kWh*</b> |
| 1.1                                                                     | Ayda 700 kWh'ye kadar tüketim yapan hane halkları (yüksek dağlık ve ulaşılması zor uzak bölgelerde yaşayan nüfus hariç) | 1,37                   | 0,02                   |
| 1.2                                                                     | Ayda 700 kWh'den fazla tüketim hane halkları (yüksek dağlık ve ulaşılması zor uzak bölgelerde yaşayan nüfus hariç)      | 2,60                   | 0,03                   |
| 1.3                                                                     | Yüksek rakımlı ve ulaşılması zor uzak bölgelerde yer alan halk haneleri                                                 | 1,37                   | 0,02                   |
| 1.4                                                                     | İhtiyaç sahibi aileler, 700 kWh'ye kadar tüketim                                                                        | 0,50                   | 0,01                   |
| 1.5                                                                     | İhtiyaç sahibi aileler, 700 kWh'den fazla tüketim                                                                       | 2,60                   | 0,03                   |
| 1.6                                                                     | Tüketim ve güç kısıtlaması olmaksızın hane tüketimi                                                                     | 3,81                   | 0,04                   |
| 2                                                                       | Sosyal ve sivil tüketiciler                                                                                             | 2,62                   | 0,03                   |
| 3                                                                       | Elektrikli araçlar için şarj istasyonu                                                                                  | 5,31                   | 0,06                   |
| 4                                                                       | Sanayi kuruluşları                                                                                                      | 3,34                   | 0,04                   |
| 5                                                                       | Ticari kuruluşlar                                                                                                       | 3,96                   | 0,05                   |
| 6                                                                       | Kamu kurumları                                                                                                          | 4,09                   | 0,05                   |
| 7                                                                       | Enerji yoğun tüketiciler                                                                                                | 6,06                   | 0,07                   |

**Kaynak:** Kırgızistan Milli Elektrik Şebekesi A.Ş. (NESK) (<https://nesk.kg/ru/abonentam/tarif/>)

\* 23.5.2025 tarihli Kırgız Cumhuriyeti Merkez Bankası kuru: 1 ABD doları = 87,45 Kırgız somu

### A.3 YENİLENEBİLİR ENERJİ KAYNAKLARI

Kırgızistan'ın toplam 566,4 milyon kW olarak hesaplanan alternatif enerji kaynaklarına (Güneş, rüzgâr, biyo kütle vb.) sahip olduğu belirtilmektedir. Kırgızistan'ın 490 milyon kW ısıtma amaçlı güneş enerjisi, 22,5 milyon kW elektrik üretimi amaçlı güneş enerjisi, 44,6 milyon kW rüzgâr enerjisi, 8 milyon kW küçük nehirler üzerinde kurulabilecek santraller vasıtasıyla elde edilebilecek hidroelektrik enerjisi ve 1,3 milyon kW biyo kütle kaynaklarından elde edilebilecek alternatif enerji kaynaklarına sahip olduğu hesaplanmaktadır. Ülkenin yeşil enerji kaynaklarından da etkin bir şekilde faydalanılması mümkündür. Bazı değerlendirmelerde ülkenin özellikle güneş enerjisi kaynaklarının geliştirilmesi potansiyeli bakımından bölge ülkeleri arasında en avantajlı ülkelerden biri olduğu belirtilmektedir. Ülkenin yıllık ortalama güneş ışığı süresi 2.100-2.900 saat; rüzgar enerjisi potansiyeli ise 2 milyar kWh'dır.

IRENA (The International Renewable Energy Agency) tarafından ülkede yapılan güneş PV kaynaklarının ön değerlendirmesi sonuçlarına göre, ülke yüzölçümünün 3.645 km<sup>2</sup>'den fazlasının güneş PV sistemlerinin kurulumu için uygun olduğunu (yani uygunluk puanının %50'nin üzerinde olduğunu) göstermektedir. Toplam 26 km<sup>2</sup>'lik alanı kapsayan, %75'in üzerinde uygunluk oranına sahip üç ideal bölge, toplam kapasitesi yaklaşık 650 MW olan endüstriyel güneş fotovoltaik sistemlerinin kurulumu için kullanılabilirliği açıklanmıştır.

IRENA'ye göre, Kırgızistan'da potansiyel rüzgar kaynakları yaklaşık 94 bin km<sup>2</sup>'yi kapsıyor ve karasal rüzgar enerjisi sistemleri için %50'nin üzerinde uygunluk derecesine sahip. Analizde ayrıca, yaklaşık 5,8 GW kapasiteli rüzgar enerjisi projelerinin geliştirilebileceği, toplam 2.304 km<sup>2</sup>'den fazla alanı kapsayan, %83'ün üzerinde uygunluk derecesine sahip 77 ideal rüzgar bölgesi belirlenmiştir. Rüzgar kuşaklarının Oş bölgesinin güneyinde, Narın bölgesinin kuzey ve güneyinde, Issık Göl bölgesinin güneyinde yoğunlaştığı belirtilmektedir. Batken bölgesinin batı kesiminde ve Çüy bölgesinin güneyinde de bu tür bölgeler bulunmaktadır.

Ülkenin başlıca jeotermal kaynakları Issık Göl bölgesinde yer almaktadır. Geriye kalan jeotermal kaynaklar ise Çüy bölgesinde bulunmaktadır. Turistik merkezlerin bulunduğu bölgelerde bu kaynaklar belirli durumlarda ısınma ve sıcak su temini amacıyla da kullanılmaktadır. Diğer yerlerde ise çoğunlukla kaplıca veya tıbbi amaçlı kullanılmaktadır. Jeotermal kaynaklar nispeten düşük sıcaklıklara (en fazla 55-60 °C) ve yüksek mineral içeriğine sahip olup, bu durum malzemelerin kireçlenmesine ve korozyonuna yol açarak kullanımlarını kısıtlamaktadır.

Alternatif enerji kaynakları alanında yatırımlar için gerçekleştirilecek anlaşmaların niteliğine göre devlet tarafından bazı garantiler sağlanabileceği görülmektedir. Enerji kaynağı türüne göre enerji tarife oranlarının maksimum seviyede belirlenmesi, arz edilen enerjinin dağıtım şirketleri tarafından alım zorunluluğu, enerji iletim hatlarına garantili olarak bağlanma hakkı, teknik ekipman ve donanımların ithalatı ve ihracatında gümrük vergileri muafiyeti, elektrik enerjisi üretim faaliyetlerinin lisans (ruhsat) alma zorunluluğundan muaf tutulması gibi teşvikler sağlanabilmektedir.

#### A.4 ISITMA

Bişkek ve Oş şehirlerindeki merkezi ısıtma santralleri, toplam şehir nüfusun yaklaşık %19'una ısı sağlamaktadır. Ana yakıt kaynağı kömürdür. Isınma için kömür kullanımı şehirlerde ve özellikle de müstakil evlerde hala yaygındır. İşletilen kömür ocaklarından en büyükleri: Kara Keçe, Min Kuş, Beşterek, Taş Kömür, Kızıl Kıya, Cırgalan, Sülüktü, Kök Cangak, Kanji Say kömür madenleridir. Ancak kömür maden ocağında eski yöntemler ile yıpranmış makine ve ekipmanlar kullanılmakta; madenin işletilmesi süreci tehlike arz edebilmektedir. Bu bağlamda, maden ocaklarının modernizasyonuna ihtiyaç duyulabileceği değerlendirilmektedir.

Ülkenin 4 şehrinde merkezi ısıtma sistemi mevcuttur. Merkezi ısıtma Bişkek'te konut alanının %85'i, Oş'ta %35-40'ı, Kızıl-Kiya'da %60'ı, Karakol'da ise %26'sını kapsamaktadır. Talas, Çuy, Celal-Abad, Narın, Isık-Göl ve Oş bölgelerinde merkezi olmayan ısı sistemleri bulunmaktadır.

Bişkek'in termal enerji kaynağı Termik Enerji Santrali (TES)-1 olup, "Bişkekteploenergo" işletmesinin 74 adet kazan dairesi bulunmakta olup, bunlardan 22'si kömür yakıtlı, 38'i doğal gaz yakıtlı, 13'ü elektrikli ve 1 buhar yakıtlıdır. "Bişkekteploset" A.Ş. Bişkek şehrindeki merkezi ısıtma sistemini işleten şirkettir. 2024 yılı Ağustos ayında "Bişkekteploset" A.Ş. şirketi Bişkek Belediye Başkanlığı'na devredilmiştir. Bu bağlamda, Ağustos 2024 ayında **"Bişkek teplotsentral" (Bişkek Termik Santrali) Belediye İşletmesi** kurulmuştur. Halihazırda şirket 454,1 km ısıtma şebekesine ve 19 adet pompa istasyonuna hizmet vermektedir. Isı tüketicileri; konut, idari, kültürel binaları, endüstriyel işletmeler ve diğer tesislerdir. Bağlı tüketici abone sayısı 132 bini aşmıştır. TES-1'in ana yakıt kaynağı kömürdür. Bişkek merkezi ısıtma sistemindeki temel sorun, yüksek tüketim artış oranları ve ısıtma şebekelerine yeni tüketicilerin bağlanmasıyla ortaya çıkan ısı açığıdır. Tesisin ekipmanları amortismanının %77'ini aşması nedeniyle, tesisin yeniden inşası, bireysel ısıtma noktaları ve pompa istasyonlarının yeniden inşasına yönelik ilave termal enerji üretimi ve büyük ölçek hedefli yatırımlar gerektirmektedir.

Ayrıca elektrik şebekeleri ve ekipmanları üzerindeki yükü azaltmak amacıyla Kırgızteploenergo Devlet İşletmesi'ne ait kazan dairelerinin alternatif yakıtlara (kömür ve doğalgaz) dönüştürülmesi, Gagarin, Ortosay ve Rotor kazan dairelerine güneş enerjili su ısıtma kollektörlerinin takılması çalışmaları sürdürülmekte olup yılda 49 km mesafede ısıtma şebekelerinin poliüretan köpük borularla değiştirilmesi planlanmaktadır.

Küçük ve orta ölçekli şehirlerin ısı temini, K.C. Enerji Bakanlığı'na bağlı Kırgızteploenergo Devlet İşletmesi'nin kazan daireleri ile belediye ve sanayi işletmeleri gibi kuruluşların kazan daireleri tarafından sağlanmaktadır. Şirket, 27 yerleşim merkezinin halkına, sosyal ve diğer tesislerine ısıtma ve sıcak su temini hizmetini sağlamaktadır. Abone sayısı 45.849'dur.

Benzer şekilde, Kırgızistan'ın ikinci büyük termik santrali olan Oş Termik Santrali Oş Şehri Belediye Başkanlığı'na devredilmiştir. Santral 1964 yılında hizmete başlamış ve başta ülkede üretilen doğalgazı kullanmak üzere tasarlanmış; ancak, başlangıçta yardımcı yakıt olarak kullanılması planlanan mazot ana yakıt kaynağı olmuştur. Santral, 17'si elektrikle, 63'ü kömürle çalışan 80 kazan dairesi işletmekte olup toplam üretim 71 bin kWh ve ısıtma şebekelerinin uzunluğu 60,7 km'dir.

Ayrıca, 2019 yılında AEB üyeleri, Kırgızistan da dahil olmak üzere, Birliğin elektrik piyasasını oluşturmak için uluslararası bir anlaşma imzalamıştır. Birlik içindeki ortak elektrik piyasasının 1 Ocak 2025'te faaliyete geçmesi öngörülmüştür. Ancak, AEB'e üye ülkelerin talebi üzerine ortak pazarın kurulması 2027 yılına kadar ertelenmiştir.

## B. SON DÖNEMDE ENERJİ SEKTÖRÜNDE YAŞANAN BAZI GELİŞMELER

K.C. Cumhurbaşkanı Sadır Caparov'un ilgili Kararnameyi imzalamasıyla, Kırgızistan'da enerji sektöründe olağanüstü hal ilan edildi. Enerji sektöründe olağanüstü halin 1 Ağustos 2023'ten 31 Aralık 2026'ya kadar geçerli olacağı ilan edildi. Söz konusu acil durum önlemlerinin ülkeyi enerji krizinden çıkarmak için alındığını açıklandı. Enerji sektöründe olağanüstü halin getirilmesinin gerekçeleri olarak: İklim zorlukları, Narin nehri havzasında düşük su girişi, enerji tüketimindeki hızlı büyüme karşısında üretim kapasitesinin eksikliği gibi hususlar bildirildi. Cumhurbaşkanı ayrıca Bakanlar Kurulu'na, Enerji Bakanlığı'na yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımına uygun arsaları bir hafta içinde belirleme ve tahsis etme hakkının verilmesi ve ardından Yeşil Enerji Fonu'na devredilmesi talimatını verdi. Kararnameye göre Cumhurbaşkanı ayrıca, acil bir şekilde olağanüstü rejim dönemi için aşağıdaki konularda Enerji Bakanına münhasır hak verilmesi talimatını verdi:

- Tarım Bakanlığı'na bağlı bakan yardımcılarının toprak ve su kaynakları, toprak altı kullanımı, Ulusal Bilimler Akademisi Su Sorunları ve Hidroelektrik Enstitüsü Müdürleri, "Kadastro" devlet kurumu, "Kırgız Jeoloji" devlet kuruluşu, enerji sektöründeki projelerin uygulanması açısından yerel devlet idarelerinin başkanlarının faaliyetlerinin genel koordinasyonunu yürütmek
- Kararnamenin uygulanmasına ilişkin önlemlerin uygun olmayan şekilde uygulanması durumunda, yukarıdaki yetkililerin görevlerinden alınması için önerilerde bulunmak
- Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımına uygun arsaların bir envanterini çıkarmak ve 1 Eylül 2023'ten itibaren, belirlenen prosedüre uygun olarak, hedeflenen amaçları için kullanılmayan veya bir fizibilite çalışması, enerji tesislerinin tasarımı ve inşası için çalışmaya başlamamış enerji tesislerinin inşasına yönelik arsaların kullanım haklarının feshedilmesini başlatmak
- Kamu teşebbüsleri, devlet iştiraki anonim şirketler ve bunların enerji sektöründeki iştiraklerinin, söz konusu olağanüstü hal rejiminin getirilmesine ilişkin tedbirlerin uygulanması kapsamında tek elden mal, iş ve hizmet satın almalarına izin verilmesi;
- Kararnamenin uygun şekilde uygulanması için Enerji Bakanının kişisel sorumluluğunun tesis edilmesi.

Gazprom Kyrgyzstan LLC'nin 2023 yılı çalışmalarının sonuçlarının sunumu sırasında bildirildiğine göre, Kırgızistan'ın güney bölgesinde yaklaşık 5 milyar m<sup>3</sup> doğalgaz rezervi keşfedildi. Mezkur yetkiliye göre, sahadaki gaz rezervi hacmi bölgenin 70-80 yıl ihtiyacını karşılayabilecek kapasitededir. Kaynak kullanılabilirliğinin ve ekipmanın hazır olup olmadığının belirlenmesine yardımcı olmak için şu anda bağımsız denetim planlanmaktadır. Denetim tamamlandıktan sonra daha sonraki adımlara karar verilmesi öngörülmektedir. Ülkenin karşılaştığı zorluklardan biri ülkenin güney bölgelerine gaz tedarikinin sağlanmasıdır. Ancak bu sahanın geliştirilmesi söz konusu sorunun çözülmesine yardımcı olabilir ve sahanın gelişmesi göz önüne alındığında bölgeye uzun yıllar "mavi yakıt" sağlayabilir. Gazprom'un üst düzey yöneticisi bunun transitten daha ucuz olduğunu vurguladı. Diğer taraftan, Kırgızneftegaz ülkenin Celal-Abad bölgesinde petrol ve gaz üretimine 308 milyon Kırgız somu harcamayı planlamaktadır. Basında yer alan bilgilere göre, Changyr-Tash lisans bölgesindeki iki petrol kuyusunun yanı sıra Maili-Su IV - Doğu İzbaskent ve Doğu Shamaldy sahalarındaki 33 petrol ve gaz kuyusunda hidrolik kırma yapılması planlanıyor. Bu alanlar Nooken ve Suzak ilçelerinde bulunmaktadır.

7 Mart 2024 tarihli basın haberlerine göre, Cumhurbaşkanı Sn. Sadır Caparov ülkedeki enerji krizi, elektrik sıkıntısının nedenleri ve HES inşa etme planları hakkında açıklamalarda bulundu. Kırgızistan'da nüfus artışına rağmen son 30 yılda hiçbir hidroelektrik santrali inşa edilmedi. Toktogul HES'in ilk ünitesi 1975 yılında devreye alınmıştır. Bu HES'in hizmet ömrü sadece 50 yıldır. Bu bağlamda Hükümet, ünitelerin faydalı ömrünü 40-50 yıl daha uzatmak için bu tesiste onarım çalışmalarına başlamıştır. "5 Mart'tan bu yana Toktogul HES'in ilk hidro ünitesini yeniden inşa için getirdik. Yenilemeyi kıştan önce tamamlarsak 60 MW daha alacağız. 2022-2023 yıllarında ikinci ve dördüncü hidro üniteleri elden geçirdik. Üçüncü ünite ise önümüzdeki yıl onarılacak. Sermaye iyileştirmeleri 240 MW ek kapasite sağlayacak" dedi. Sayın Caparov, Uch-Korgon HES'in de 1962'de işletmeye alınmasından bu yana hiç onarılmadığını söyledi. Dördüncü hidroelektrik ünitesinin yeniden inşası için 5 Mart'tan itibaren HES'in faaliyeti durdurulacak. Bu çalışma santralin kapasitesini 290 MW azaltacak. Cumhurbaşkanı, "Böyle bir durumda enerji sisteminde elektrik sıkıntısı yaşanacak ve ülkenin tüketicileri için kullanımına geçici kısıtlamalar getirilmesi gerekecektir" dedi. Ayrıca su rezervlerine rağmen komşu ülkelerden 3 milyar kW·h elektrik ithal edildiğini de belirtti. "30 yıl önce bu konu halledilmeliydi. En azından yılda 50 MW kapasiteli HES'ler inşa etmiş olsaydık, bugün böyle bir sorun ortaya çıkmazdı" dedi. Caparov, son iki yılda Kırgızistan'ın 50 küçük ve orta ölçekli HES'in inşaatına başladığını ve bunlardan yaklaşık on tanesinin devreye alındığını söyledi. Geri kalanlar ise 2026 yılına kadar faaliyete geçecek. "Yakında, bu ayın sonunda, Bala-Saruu HES'in açılışını yapacağız. Kapasitesi 25 MW'tır. Bu da Talas bölgesinin yaz aylarında elektrikle besleneceği anlamına geliyor," diye ekledi.

Cumhurbaşkanı ayrıca Hükümetin Kambar-Ata-1 projesini de ele aldığını belirtti. Dünya Bankası fizibilite çalışmasının güncellenmesi için fon sağladı. Fizibilite çalışması güncellenmesinin tamamlanmasının ardından tasarımına başlanacaktır. "Aynı zamanda oturup beklemiyoruz ve kendi bütçemizden fon ayırarak iki yıldır hazırlık çalışmaları yapıyoruz. Yollar, köprüler, tüneller ve diğer işler için. Bitirir bitirmez hidroelektrik santralının inşaatına başlayacağız. Bu hidroelektrik santrali inşa edildiğinde Orta Asya'nın en büyüklerinden biri olacak ve Orta Asya bölgesinin sadece elektrik sorununu değil, aynı zamanda su sorununu da çözme fırsatı sunacak."

Dönemin Bakanlar Kurulu Başkanı Sn.Akılбек Caparov, milli yatırım projeleri ve devlet projelerinin seçimi ile ilgili yapılan toplantıda, Kambar Ata-1, Kazarman HES ve Kemin Torugart 500 Kw Elektrik Dağıtım Santrali projelerinin devlet projeleri statüsünde olduğu ve söz konusu projelere yatırım yapacak şirketler için KDV, satış ve gelir vergisi muafiyetleri gibi çeşitli teşvikler sağlanacağı, bu tür teşvikler söz konusu projelerin kısa sürede tamamlanmasına olanak sağlayacağını bildirmiştir.

Kırgız Cumhuriyeti Enerji Bakan Yardımcısı Sn. Talaibek Baigaziev, Soçi'deki Sirius FT'de düzenlenen ATOMEXPO 2024 forumunun "Yenilenebilir ve nükleer üretim: en iyi çözüm olarak başarıların sinerjisi" konulu panel oturumunda konuştu. Konuşmasında Kırgızistan'ın yeşil enerjinin geliştirilmesine odaklandığını vurguladı. Baigaziev, Enerji Bakanlığı'nın 2024 planları arasında 100 MW'tan fazla küçük HES'in inşasının yanı sıra Uçkurgan HES'in kapasitesinin iki yıl içinde 120 MW artırılmasının yer aldığını belirtti. Sayın Bakan Yardımcısı ayrıca 2024 yılında 3,5 milyar kWh elektrik ithal etmeyi planladıklarını açıkladı ve temel enerji kapasitelerinin oluşturulmasının önemini belirtti.Talaibek Baigaziev ayrıca Novavind ile yatırım anlaşmalarının imzalanması ve Kırgız Cumhuriyeti'nde küçük nükleer santrallerin inşasına geçiş hakkında bilgi verdi. Sayın Bakan Yardımcısı enerji alanındaki durumu; "Kırgız enerji sektörünün önündeki en büyük zorluk, kışın en yoğun olduğu saatlerdeki enerji açığını kapatmaktır. Nükleer, rüzgar ve güneş enerjisinin entegrasyonunun bu sorunu çözeceğine ve ülke için sürdürülebilir enerji sağlayacağına eminim" diye özetledi.

25-26 Mart 2024 tarihlerinde Soçi'de düzenlenen Atomexpo 2024 Uluslararası Forumu çerçevesinde, K.C. Enerji Bakanlığı ve Rus Rosatom firması arasında "ülkede küçük HES'lerin inşasına yönelik işbirliği anlaşması imzalanmıştır. Ayrıca, basında yer alan bilgilere göre, K.C. Enerji Bakanlığı ve Rus Rosatom firması, ülkede küçük bir nükleer santralin inşasına ilişkin çalışmalar yapmaktadır.

Kırgız Cumhuriyeti Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı tarafından bildirildiğine göre, Ekonomi ve Ticaret Bakanı Sn. Daniyar Amangeldiev, 24 Mayıs 2024 tarihinde Aşkabat'ta (Türkmenistan) düzenlenen Bağımsız Devletler Topluluğu -BDT Hükümet Başkanları Konseyi olağan toplantısına katıldı. Toplantı sırasında Sn. Bakan, BDT üyesi ülkelerin Sanayi Politikası Konseyi başkanlığı çerçevesinde "2035 yılına kadar olan dönem için BDT üyesi ülkelerin enerji alanında İşbirliği Konsepti ve bunun uygulanması için öncelikli tedbirler planı" konulu bir rapor sundu. Sn. Bakan sunumunda, şu anda BDT üye ülkelerinin enerji sektörünün gelişmekte olan dönüşümü çerçevesinde, enerji sektöründe ve sanayide ileri düzeyde yenilikçi bir gelişme, yeni teknolojik çözümlerin ortaya konduğunu belirtti. Buna ek olarak, küresel enerji dönüşümü bağlamında BDT üyesi ülkelerin küresel enerji piyasasında rekabet edebilirliğinin korunması önemli bir koşul haline gelmektedir. Sn. Bakan ayrıca Konsept ve Planın uygulanmasının, BDT ülkelerinin enerji sektörünün niteliksel dönüşümü, daha enerji verimli, çevre dostu, kaynak tasarrufu sağlayan ve sürdürülebilir bir enerji sektörüne geçiş gibi yeni büyük ölçekli görevlerin çözümüne katkıda bulunacağını vurguladı. Toplantı sırasında Taraflar, BDT'deki ekonomik işbirliğinin yanı sıra enerji, altyapı optimizasyonu, uluslararası ulaşım koridorlarının geliştirilmesi, uyumlu ulusal teletıp sistemlerinin oluşturulması, kimya endüstrisi, tehlikeli atık yönetimi, fikri mülkiyet ve diğer konulara ilişkin güncel meseleleri ele aldılar.

23 Mayıs 2024 tarihinde yerel kaynaklarda yer alan bilgilere göre, Kırgız Cumhuriyeti Enerji Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada; "Halihazırda, ülkenin en önemli enerji projelerinden biri olan Kambar-Ata HES-1 inşaatının mümkün olan en kısa sürede başlaması için gerekli koşulların oluşturulmasına yönelik çalışmalar aktif bir şekilde yürütülmektedir. HES tamamlandığında 1.860 MW kapasiteye sahip olacağını ve yılda 5,6 milyar kWh elektrik üreteceğini belirtmek gerekir. Ön tahminlere göre HES barajının yüksekliği 256 metre ve rezervuarın hacmi 5,4 milyar metreküpten fazla olacak" hususları bildirilmektedir. Enerji mühendislerinin ana hedefi, hazırlık çalışmalarını yıl sonundan önce tamamlamaktır. Hazırlıklar arasında bir taşıt yolunun betonlanması ve inşası, bir köprünün inşası, bir tünelin tamamlanmamış bir bölümünün inşası, 110/6kV trafo merkezinin sahasına ve trafo merkezine giden 110 kV havai hat (18 km), Narın Nehri yatağının yönünün değiştirilmesi ve işçiler için geçici bir kampın inşası yer almaktadır.

24 Mayıs 2024 tarihinde yerel kaynaklarda yer alan bilgilere göre, Kırgızistan Maden Sanayicileri Derneği, "Kırgızistan Petrol ve Gaz Endüstrisi: Kalkınma Sorunları ve Beklentileri" başlıklı yuvarlak masa toplantısında petrol ve gaz rezervlerinin geliştirilmesi için potansiyel arz eden alanlar hakkında bilgi paylaştı. Derneğe göre, ülke topraklarında yaklaşık on adet umut verici petrol ve gaz yatağı bulunmaktadır. Bunlar arasında Fergana, Issık Göl, Çüy, Aksai, Alai, Arpi, Suusamyrb. yer alıyor. Bu alanlardaki rezervlere ilişkin ön tahminler 700 milyon ila 1,3 milyar ton arasında değişebilmektedir. Dernek, "Bu alanlardan en az birinin geliştirilmesi, Kırgızistan'a kendi yakıtını sağlayarak ülke ekonomisine somut bir katkı sağlayabilir" açıklamasında bulundu. Aynı zamanda, Kırgız Cumhuriyeti Doğal Kaynaklar Bakanlığı'na göre, şu anda Kırgızistan'da 2,4 bin petrol ve gaz kuyusu bulunuyor. Bunlardan 900 kuyu devlete ait şirketler tarafından, 200'ü ise diğer toprak altı kullanıcıları tarafından işletiliyor. 1,2 bin kuyu sahihsizdir. Aynı zamanda 192 kuyu Özbekistan'a ve 11 kuyu da Tacikistan'a bağlıdır.

Rosatom Devlet Kuruluşu'nun Kırgız Cumhuriyeti'ndeki iş temsilciliği direktörü Dmitry Konstantinov tarafından 16 Mayıs'ta nükleer altyapının geliştirilmesine ilişkin bir seminerde açıklandığına göre, Kırgızistan, nükleer güvenlikle ilgili uluslararası sözleşmelere ve küçük kapasiteli bir Nükleer Güç Santrali inşa etme projesinin uygulanması durumunda nükleer enerji çalışma kurallarına taraf olacak. Konstantinov, Nükleer projelerin geliştirilmesinin, faaliyetlerin düzenlenmesi için düzenleyici bir çerçeve, yetkin personel, kalite güvence araçları ve nükleer güvenlik altyapısı gerektirdiğini belirtti."Şimdi Kırgızistan'da projenin daha ileri düzeyde uygulanması için nükleer altyapının kurulmasına yönelik bir seminer düzenliyoruz. Bu, bir bakıma, ülkenin bu ölçekte bir projenin uygulanmasına hazır olması için geçilmesi gereken hazırlık aşamalarından biridir" dedi.Rosatom temsilcisi, nükleer enerji santrali inşa etmek isteyen her ülkenin bu tür aşamalardan geçtiğini de sözlerine ekledi. Örneğin Türkiye, Macaristan ve Belarus'un bu aşamalardan geçtiği bildirildi.Öte yandan, Kırgız Cumhuriyeti Enerji Bakan Yardımcısı Sn.Taalaibek Baigaziev tarafından yapılan açıklamaya göre, Kırgızistan'da bir nükleer enerji santrali inşa etmek için bir proje geliştirme sürecinin tamamı önümüzdeki on yılı alacak. Sn Bakan Yardımcısı Bugün Rus devlet şirketi Rosatom ile halihazırda bir anlaşma olduğunu belirtti."Bu hızlı bir şekilde yapılmayacak. Bu uzun bir süreç. Şu anda bir çalışma ve müzakere süreci var. En önemli hususlardan biri Kırgızistan'daki nükleer santralde çalışacak uzmanların eğitimi" dedi. Ocak 2022'de Rosatom Devlet Kuruluşu ve Enerji Bakanlığı düşük kapasiteli nükleer enerji santrallerinin inşasına yönelik bir işbirliği memorandumu imzalamıştı. Memorandum kapsamında taraflar, RITM-200N reaktör ünitesine dayalı düşük güçlü bir nükleer enerji santralinin inşasında işbirliğini geliştirmeye ilgi duyduklarını ifade ettiler.

27 Nisan 2024 tarihinde yerel kaynaklarda yer alan bilgilere göre, Azerbaycan Kırgızistan'a petrol ürünleri tedarikçisi olabilir. Konuyla ilgili olarak basına bilgi veren Kırgızistan Enerji Bakanı Sn. Taalaibek Ibraev, Cumhurbaşkanı Sn. Sadır Caparov'un devlet ziyareti çerçevesinde Bakü'ye gerçekleştirdiği ziyaretin sonuçlarını yorumladı. Sn. Bakan'a göre, devlet ziyareti çerçevesinde Haydar Aliyev'in adını taşıyan Bakü Petrol Rafinerisi (SOCAR) yönetimiyle görüşmeler yapıldı ve taraflar Azerbaycan'dan Kırgızistan'a petrol ürünleri tedarik etme olasılığını ele aldılar. "Azerbaycan en büyük petrol ürünleri ihracatçılarından biridir. Kırgızistan'daki Junda petrol rafinerisi de yakında faaliyete geçecek ve yılda 1 milyon tondan fazla yakıtı ihtiyaç duyacak. Bu bağlamda, SOCAR (Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi) yönetimi ile Kırgızistan'a petrol tedariki konuları görüşüldü. Onlar da kendi açılarından işbirliğine hazırlar. Şu anda lojistik meselesi üzerinde çalışıyoruz" dedi. Sn. Bakan'ın açıklamalarında bahsi geçen Junda petrol rafinerisinin Kara-Balta şehrinde yeniden açılması planlanıyor. Başbakan Sn. Akılbek Caparov Çüy bölgesine bir çalışma ziyaretinde bulunmuş ve burada petrol rafinerisinin faaliyetleri hakkında bilgi edinmiştir. İşletmede geçen yıl Kasım ayında büyük bir revizyona başlandı. Tesisin sonbaharda modernize edilmesi planlanıyor. Sn. Bakanlar Kurulu Başkanı onarım çalışmalarının ilerleyişini, işletmenin üretim kapasitesini ve rafinerinin gelişimine yönelik beklentileri inceledi. Mevcut potansiyeli, istihdamı ve ülke ekonomisinin gelişimine katkısını göz önünde bulundurarak rafinerinin başarılı bir şekilde faaliyete geçmesini desteklemek üzere uzman kurumlara talimat verdi. Benzer şekilde, yerel kaynaklarda yer alan bilgilere göre, Kırgızistan, Rusya'daki durum nedeniyle yakıt ve madeni yağ tedariki için alternatif ülkelerle görüşüyor. Kırgızistan, Rusya'dan ithalatın büyük ölçüde azalması durumunda diğer ülkelerden alternatif petrol ürünleri tedariki konusunu ele aldı. Konuyla ilgili açıklama Ekonomi ve Ticaret Bakanı Sn. Daniyar Amangeldiev tarafından 11 Nisan'da düzenlenen basın toplantısında yapıldı. Sn. Bakan, Rusya ile gümrüksüz ham petrol ve petrol ürünleri tedarikine ilişkin gösterge niteliğinde bir denge anlaşması imzalandığını hatırlattı. Ve bu anlaşmalar yerine getirilecektir. Genel olarak piyasadaki durum izleniyor ve bazı riskler var. Kırgız Cumhuriyeti ekonomisi tahmin edilirken bu faktör de dikkate alındı. Sn. Amangeldiev, fiyatlarda henüz beklenmeyen keskin bir artış olması durumunda bir önlem paketinin hazır olduğunu kaydetti. Bakan, en önemli şeyin petrol ürünleri sıkıntısı yaşanmaması olduğunu söyledi. "Biz de buna hazırlanıyoruz, yani komşularımızla ve yeni ortaklarımızla doğrudan Junda rafinerisine ham petrol tedarik etmek üzere sözleşmeler imzalamak için bir dizi önlem hazırladık. Genel olarak, bu pazarda bir açık olmayacağını ve fiyatların bu hammaddenin dünya tedarik fiyatlarına bağlı olacağını varsayıyoruz" dedi Sn. Amangeldiyev. Sn. Bakan, sözleşmelerin imzalanacağı ülkelerin adını vermedi. "Şu ana kadar çalışmalarımız devam ediyor, ancak halihazırda bazı kesin sözleşmelerimiz var. Bunları şimdi açıklamak istemiyorum. Herhangi bir açık olmayacağını garanti ediyoruz" dedi.

1 Mayıs 2024 tarihinde yerel kaynaklarda yer alan bilgilere göre, Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı tarafından bildirildiğine göre, Bakanlık, Bişkek Belediye Başkanlığı ve Uluslararası Finans Kurumu (IFC) Kırgızistan'da jeotermal enerji projelerinin uygulanması konusunda anlaştı. Anlaşmaya göre taraflar ilk aşamada Bişkek şehrinde ısıtma ve soğutma için jeotermal enerji kullanmaya başlayacak ve daha sonra bu uygulamayı tüm ülkeye yaymayı planlıyor. Bir sonraki önemli adım, ülkede jeotermal enerjinin yaygınlaştırılması için özel sektör katılımlı projelerin belirlenmesi ve uygulanması olacaktır. Uluslararası Finans Kurumu, karma finansman tesislerinin kurulması için uluslararası ortakların fonlarının kullanılması da dahil olmak üzere proje finansmanı sağlayacaktır. Ülkedeki yatırım girişimlerinin uygulanması için teknik yardım ve destek de sağlanacaktır.

10 Haziran 2024 tarihinde, Viyana'daki Uluslararası Enerji Yatırım Forumu kapsamında K.C. Enerji Bakanlığı, Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı ve Uluslararası Finans Kurumu (IFC) arasında Kırgızistan'da iki adet güneş enerjisi santrali projesinin uygulanması alanında anlaşma imzalandı. Anlaşma, artan elektrik talebini karşılamak, yenilenebilir enerji potansiyelinin kullanımını artırmak amacıyla toplam kapasitesi 500 MW'a kadar olan bir güneş enerjisi parkının geliştirilmesini öngörmektedir. IFC, ile yapılan işbirliğinin ilk aşamasında, Narın bölgesinin Koçkor ilçesinde planlanan 100-150 MW'lık bir güneş enerjisi santrali için kapsamlı bir araştırma yapması ve bir pilot proje yapılandırması ve özel yatırımcıların çekilmesine destek verilecektir. Proje, Dünya Bankası'nın desteğiyle geliştirilen ve önümüzdeki yıllarda 1.500 MW yenilenebilir enerjinin geliştirilmesini içeren K.C. Enerji Sektörünün 2035 Yılına Kadar Geliştirilmesi Stratejisi ile uyumludur.

K.C. Enerji Bakanlığı'nın basın açıklamalarına göre, 7 Haziran 2024 tarihinde K.C. Enerji Bakanı Sn. Taalaibek Ibraev ile Gazprom Başkanı Alexey Miller arasında St. Petersburg'da bir toplantının yapıldığı ve toplantıda Kırgızistan'a gaz tedariki alanında işbirliği konuları görüşüldüğü ve sonucunda taraflar arasında Kırgızistan'a doğal gaz tedariki konusunda uzun vadeli bir sözleşme imzalandığı, sözleşmeye göre doğalgaz tedarikinin 2025-2040 yılları arasında gerçekleştirileceği bildirilmiştir.

14 Eylül 2024'te, Kırgızistan'da ilk rüzgar enerji çiftliğinin yapım başlama töreni düzenlendi. Issık Göl bölgesindeki Kok-Moinok köyünde Kırgızistan'ın ilk rüzgar çiftliğinin inşaatının başlaması dolayısıyla bir kapsül yerleştirme töreni düzenlendi. Proje kapsamında, Issık Göl'de 100 MW'lık bir rüzgar santrali kurulacak. Proje, Rus Rosatom Renewable Energy JSC şirketi tarafından hayata geçirilecek. Kırgızistan Enerji Bakanı Sn. Taalaibek İbraev'e göre projenin maliyeti 120 milyon dolar olarak tahmin ediliyor. Bölgedeki rüzgar ölçümlerinin Mart 2024'te başladığı biliniyor. İlk ekipman teslimatının 2025'in ilk çeyreğinde yapılması bekleniyor. Tasarım çalışmalarının aynı yılın üçüncü çeyreğinde tamamlanması bekleniyor. Bundan sonra ise 2026 yılında tesisin tam ölçekli olarak faaliyete geçmesi planlanıyor. Açıklandığına göre, müstakbel rüzgar çiftliğinin alanı 200 hektara ulaşacaktır. Kurulu gücün 100 MW olacağı tahmin edilmektedir. Planlanan yıllık üretim miktarı yılda 280 GWh olacaktır. Planlanan üretim 25 yıllık işletme süresi boyunca toplam 7 bin GWh olacaktır.

K.C. Enerji Bakanı Talaybek İbraev'in basın açıklamalarına göre, Kırgızistan geçen yıl toplam 3,4 milyar kWh elektrik enerjisi ithal etmiştir. Aynı dönemde ülkede toplam elektrik tüketimi 17,2 milyar kWh olarak gerçekleşti. Elektrik enerji tüketimi: hidroelektrik santrallerinden 12 milyar kWh, termik santrallerinden 1,8 milyar kWh sağlandığı ve geriye kalan 3,4 milyar kWh'in ise ithal edildiği belirtildi. 1,7 milyar kWh'in Türkmenistan'dan, 1,2 milyar kWh Kazakistan'dan; 298 milyon kWh'in ise Rusya'dan tedarik edildiği ve Özbekistan'dan karşılıklı değişim yoluyla 145,6 milyon kWh enerji alındığını kaydetti.

Kırgızistan Cumhurbaşkanlığı basın servisinden yapılan açıklamaya göre, Cumhurbaşkanı Sn. Sadır Caparov 8 Ekim 2024'te Moskova'da düzenlenen BDT Devlet Başkanları Konseyi toplantısında BDT ülkelerinde akıllı şebekelerin kullanılmasına yönelik bir program geliştirilmesini önerdi. Enerji güvenliği konularının önemini vurgulayan Sn. Caparov, bölgenin enerji güvenliğini güçlendirecek ve hidrokarbonlara olan bağımlılığı azaltacak üretim, enerji emtia değişimi ve yenilenebilir enerji kaynaklarının (RES) geliştirilmesine yönelik ortak projelerin uygulanması için çabaların birleştirilmesi çağrısında bulundu. Devlet Başkanı, RES kullanımının verimliliğini arttırmak için modern dijital teknolojilerin kullanılmasının gerekli olduğunu belirtti. Buna göre, akıllı şebekeler programı enerji sistemlerinin yönetimini iyileştirecek, kaynak tahsisini optimize edecek ve BDT ülkelerindeki kayıpları en aza indirecektir.

Kambar-Ata HES-1 projesine 2025 yılı sonunda başlanması ve maliyetinin 3,5 milyar dolar olması öngörülüyor. Kırgızistan Enerji Bakanlığı tarafından, Kırgız Parlamentosu Jogorku Keneş Bütçe ve Mali Politika Komitesi toplantısında açıklandığına göre, Kambar-Ata HES-1'in inşaat maliyeti, fizibilite çalışmasının güncellenmesinin ardından 3,5 milyar dolara yükseltildi. Bakanlık bilgilerine göre, 2014 yılında yapılan bir önceki tahmin 2,95 milyar dolardı. Yeni değer, fizibilite çalışmasını güncelleyen İsviçreli AFRY şirketi tarafından belirlendi. Bakanlık projenin hayata geçirilmesine ilişkin nihai çalışmaların Mayıs 2025'te tamamlanacağını belirtti. Şirket ayrıca tesis için baraj ve savak tiplerini de onayladı. Dört seçenek değerlendirildi ve uzmanlar en uygun çözümleri seçti. Fizibilite çalışması güncellenmesinin tamamlanmasının ardından Dünya Bankası proje için 500 milyon dolar tahsis etmeyi planlıyor. Bakanlık inşaat çalışmalarının 2025 sonu - 2026 başında başlayacağını belirtti.

Dünya Bankası, 2025 baharında Kambar-Ata HES-1'in inşası için 500 milyon dolar tahsis edecek. Ekonomi ve Ticaret Bakanı Sn. Daniyar Amangeldiev tarafından gazetecilerle yapılan bir toplantı sırasında açıklandığına göre, Dünya Bankası Kırgızistan'a Kambar-Ata HES-1'in inşası için 500 milyon dolarlık faizsiz kredi sağlayacak. Sn. Amangeldiyev, Kırgızistan Enerji Bakanlığı'nın bu büyük ölçekli proje için güncellenmiş bir fizibilite çalışmasını tamamladığını söyledi. "Projenin maliyeti halihazırda belirlenmiş durumda ve bir yatırım teklifi de mevcut. Dünya Bankası'ndan sağlanan mali desteğin Mayıs 2025'te ödenmesi bekleniyor" dedi. Sn. Bakan, Kambar-Ata HES-1 projesinin maliyetinin 3,6 milyar dolar olarak tahmin edildiğini de sözlerine ekledi. Özbekistan'ın Kambar-Ata HES-1 projesindeki teklifini teyit ettiği; Kazakistan'ın da yakında projeye katılacağı kaydedildi.

Kırgızistan ve Avrasya Kalkınma Bankası, Suusamyr-Kokomereen HES kaskadını inşa edecek. 12 Aralık 2024'te Moskova'da Kırgızistan Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı, Enerji Bakanlığı ve Avrasya Kalkınma Bankası (EDB) arasında Suusamyr-Kokomeryen HES kaskad inşaat projesinin uygulanması için bir işbirliği memorandumu imzalandı. Proje, Kokomeren Nehri üzerinde toplam 1.305 megavat kapasiteli üç hidroelektrik santralinin inşasını içeriyor. Projenin artan iç elektrik talebinin karşılanmasına yardımcı olması, sera gazı emisyonlarını azaltması ve Orta Asya ülkelerine elektrik ihracatını artırması bekleniyor. EDB projenin ana finansal ortağı olacaktır. Mutabakat zaptı bir fizibilite çalışmasının hazırlanmasını, finansal ve ekonomik modelin değerlendirilmesini, sosyal ve çevresel etkilerin analiz edilmesini öngörüyor. Projenin başarılı bir şekilde uygulanması için devlet destek tedbirlerinin geliştirilmesi de planlanmaktadır. Projenin, EDB'nin enerji sektöründe bölgesel işbirliğini geliştirmeyi amaçlayan Orta Asya Su ve Enerji Programı'nın bir parçası olduğu bildirilmektedir.

Kırgızistan Çin'e Elektrik İhraç Etmeye Hazırlanıyor. Kırgızistan Cumhurbaşkanı tarafından ülkenin enerji sektörünün 90. yıldönümü vesilesiyle düzenlenen bir etkinlikte açıklandığına göre, Tamga-Karakol ve Kemin-Torugart projeleri çerçevesinde, Çin'e elektrik ihracatını sağlayacak güçlü trafo merkezlerinin inşası için hazırlık çalışmaları devam ediyor. Buna ek olarak, Sn. Cumhurbaşkanı ülke genelinde yeni güneş ve rüzgar enerjisi santrallerinin inşasına başladığını ve bunun yeşil enerjinin geliştirilmesinde önemli bir adım olacağını söyledi. Devlet Başkanı ayrıca CASA-1000 projesi kapsamında Afganistan ve Pakistan'a elektrik ihracatı için trafo merkezleri ve hatların inşasının tamamlandığını kaydetti. Yatırımcıları çekmek için vergi avantajları, tercihler, mali garantiler ve elektrik fiyatlarını döviz cinsinden belirleme imkanı gibi elverişli koşulların oluşturulduğunu vurguladı. Bilindiği üzere, 2023 yılında ÇHC'e elektrik ihracatı ve 500 kilovoltluk "Kırgızistan - Çin" iletim hattının inşası için niyet muhtıraları imzalanmıştı.

Kırgız Cumhuriyeti Enerji Bakanı Taalaibek İbraev tarafından 9 Nisan 2025'te Bişkek'te düzenlenen IX Uluslararası "Hidroelektrik: Orta Asya ve Hazar" Kongresi vesilesiyle yapılan açıklamaya göre, Narın Nehri üzerindeki Yukarı Narın HES kaskadının inşaat projesi önümüzdeki aylarda yeniden başlayabilir. Enerji Bakanı, "Umarım ay sonunda, muhtemelen Mayıs ayında, Yukarı Narın Kaskadı devam ediyor olacak ve yakında inşaatla başlayacağız. Bir ya da iki yıl değil, önümüzdeki birkaç aydan bahsediyoruz - Nisan ya da Mayıs" diye belirtti. Enerji Bakanı, Rus şirketlerle görüşmelerin sürdüğünü ve yakın gelecekte inşaat ihalesine çıkılmasının planlandığını da sözlerine ekledi. İbraev, yeni koşullar altında kimin yatırımcı olabileceğini ve projenin maliyetinin ne olacağını belirtmedi. Ancak projenin yeniden aktif bir tartışma aşamasında olduğunu doğruladı. Rus şirketi RusHydro işbirliği yapmaya istekli olduğunu teyit etti. Proje mühendisliği ve uluslararası işbirliğinden sorumlu genel müdür yardımcısı şunları söyledi: "Mali konularda anlaşmazlıklarımız vardı, ancak bunlar işbirliğine engel değil. Şirket Yukarı Narın HES kaskadı üzerindeki çalışmalarını taraflarca kabul edilebilir herhangi bir formatta sürdürmeye hazırdır" dedi. Yukarı Narın kaskadı projesinin dört istasyondan oluştuğu bildirilmektedir: Akbulun, Narın HES-1, HES-2 ve HES-3, toplam 237,7 MW kapasiteye sahip. Yıllık ortalama üretimin 942,4 milyon kWh olacağı tahmin edilmektedir. 2013 yılı itibarıyla inşaat maliyetinin 727 milyon dolar olduğu tahmin edilmektedir. Daha önce, kaskatın inşası Kırgızistan ve Rusya arasında 2012 yılında imzalanan hükümetlerarası bir anlaşma temelinde planlanmıştı. Ancak bu anlaşma 2016 yılında feshedildi. O tarihten bu yana Kırgız Hükümeti yatırımcıları çekmek için çeşitli girişimlerde bulundu. Yerel kaynaklarda yer alan değerlendirmelere göre, elektrik kesintileri karşısında proje Kırgız Cumhuriyeti için stratejik bir öneme sahiptir. Narın Nehri'nin hidroelektrik potansiyelinin 6,2 GW'a kadar kurulu kapasiteye sahip olduğu tahmin edilmektedir. Bugün nehir üzerinde Aşağı Narın nehrinin beş istasyonu (Uçkurgan, Toktogul, Kurpsai, Taşkumır ve Şamaldıysai) faaliyet göstermektedir. Kambar-Ata HES-2

kısmen inşa edilmiştir. Kırgızistan, Kazakistan ve Özbekistan ile birlikte Kambar-Ata HES-1 projesini de yürütmektedir.

Gazprom Kırgızistan LLC Ekonomi ve Finans Genel Müdür Yardımcısı tarafından bir brifing sırasında açıklandığına göre, 2027 yılından itibaren Bişkek'teki Termal Güç Santrali-1 (CHPP-1) doğal gazla çalışmaya başlayacak. Firma yetkilisi, "2027'den itibaren Bişkek'teki CHPP-1'in gaza aktarılacağı bir gaz tedarik sözleşmemiz var" dedi. - Santralin yılda 500 milyon m<sup>3</sup>'ten fazla gaz tüketmesi planlanıyor - bugün Kırgızistan genelinde toplam doğal gaz tüketimiyle aynı miktarda" dedi. Gazprom'un üst düzey yöneticisine göre, şirket Kırgızistan pazarına girdiğinden bu yana gaz tüketim hacmi 2,5 kat artarak yılda 209 milyondan 525-530 milyon m<sup>3</sup>'e yükseldi. Firma yetkilisi, "Enerji Bakanlığı da dahil olmak üzere devlet yetkilileriyle imzalanmış bir anlaşmamız var. CHPP-2 ve Bishkekselmash gibi tesislerin yeniden inşası tamamlanır tamamlanmaz bu tesisler de doğal gaza geçecek. Şimdi bağlantı için şebekeleri hazırlıyoruz." diye belirtti. Ayrıca, CHPP sahasında ek kapasite inşa etme olasılığı tartışılıyor. Mevcut kazanlar gazla verimli bir şekilde çalışabilse de, kombine çevrim gaz yakıtlı ünitelere kıyasla ekonomik açıdan daha az elverişlidir. Temsilci, "Bu tür ünitelerin inşası için fon bulunması halinde, onaylanmış gaz hacimlerinin kullanılması mümkün olacaktır. Aksi takdirde, eski kazanlarda kömür yerine gaz kullanılacak ve bu da çevresel durumun iyileştirilmesine yardımcı olacaktır" diye ekledi.

2025 Mart ayında yerel kaynaklarda yer alan bilgilere göre, Enerji Bakanlığı tarafından bildirildiğine göre, Enerji Bakanı Taalaibek Ibrayev, Türk şirketi "Orta Asya Investment Holding" OJSC CEO'su Ahmet Mucahid ÖREN' ile Enerji Bakanlığında bir araya geldi. Türk şirketi, Bişkek'te yeni bir gaz santrali TPP-2'nin inşası projesine 3 milyar Kırgız somu yatırım yapmaya hazır olduğunu teyit etti. Toplamda 443 milyon dolara mal olacak proje 2-4 yıl sürecek. Enerji Bakanı Taalaibek Ibraev şirket temsilcileriyle yaptığı görüşmede şirketin CEO'su Ahmet Mucahid ÖREN'e fizibilite çalışmasını üç ay içinde tamamlamayı ve uygulama sürecini hızlandırmayı teklif etti. Buna karşılık şirket başkanı da proje üzerindeki çalışmaları hızlandırmaya hazır olduğunu teyit etti. Daha önce, 20 Eylül 2024 tarihinde Bakanlar Kurulu ile Orta Asya Yatırım Holding arasında bir yatırım anlaşması imzalanmıştı. Görüşmenin ana konularından bir diğerinin Narın Nehri üzerinde toplam 912 MW kapasiteli dört hidroelektrik santralini içeren "Kazarman HES Kaskadı İnşaatı" projesinde işbirliği olduğu bildirilmektedir. Türk tarafının üç HES'in inşası ile ilgilendiği kaydedildi: Ala-Buga HES - 600 MW; Kara-Bulun-1 HES - 149 MW; Kara-Bulun-2 HES - 163 MW.

Jeoloji ve Maden Kaynakları Ajansı verilerine göre, 2014 yılı itibariyle araştırılmış petrol rezervi hacmi 100 milyon tondur. Kırgızistan'da Celal Abad, Oş ve Batken bölgelerinde 17 petrol ocağı bulunmaktadır. Bunlardan 11'inde sadece petrol ve 6'sında gaz da çıkartılabilmekte ve ocakların genel olarak küçük çapta olduğu bilinmektedir. Yerli petrol ve gaz üretimi ülke ihtiyacının küçük bir bölümünü karşılamaktadır. Dolayısıyla, K.C. enerjide ağırlıklı olarak komşu ülkelerden ithalata bağımlıdır.

Kırgız Hükümeti ile Rus Hükümeti arasında, Kırgızistan'da doğal gazın taşınması, dağıtım ve satışı alanında yapılan anlaşmaya göre, ulusal tekel operatör olan "KırgızGaz A.Ş." şirketinin % 100 hissesinin tüm aktifleri ile birlikte sembolik olarak 1 dolara Rus şirketi "Gazprom A.Ş."ye devredilmiştir.

## C.YENİLENEBİLİR ENERJİ ALANINDA DEVLET DESTEKLERİ

30 Haziran 2022 tarihli K.C. Yenilenebilir Enerji Kaynakları (YEK) Hakkında Kanun (<https://cbd.minjust.gov.kg/112382/edition/16959/ru>) çerçevesinde YEK kullanımını teşvik etmek için bazı ekonomik ve kurumsal-yasal mekanizmalar belirlenmiştir. Bu kapsamda, YEK kullanılarak üretilen elektrik ve ısı enerjisi üreticileri ve bu enerjinin tüketicileri aşağıdaki tercihlere sahiptir:

- YEK'e dayalı olarak çalışan teknik araçları ve cihazları üreten veya güçlendiren gerçek ve tüzel kişiler için tercihler sağlanmaktadır.
- YEK kullanılarak üretilen elektrik ve termal enerji üreticileri için vergi ve gümrük mevzuatında öngörülen vergi ve gümrük ayrıcalıkları;
- YEK kullanılarak üretilen ve tesis sahibi tarafından kendi ihtiyaçları için tüketilmeyen ve sözleşmeye dayalı olarak diğer tüketicilere satılmayan tüm elektrik, YEK tesisinin hangi elektrik şirketine bağlı olduğuna bakılmaksızın, ilgili elektrik tedarik sözleşmesini imzalayan yetkili devlet kurumu tarafından belirlenen elektrik şirketi tarafından satın alınmalıdır.
- Gaz ve ısı şebekeleri için standartları ve gereklilikleri karşılayan gaz ve gaz halindeki yenilenebilir yakıtlar, gaz ve ısı şebekeleri işleten kuruluşların sistemine dahil edilecektir;
- Ulusal standardı karşılayan sıvı biyoyakıt, yakıt satış alanında faaliyet gösteren kuruluşların sistemine dahil edilmelidir.
- YEK kullanılarak üretilen elektrik için tedarik ve ödeme, ödemesiz dönem süresince imzalanan elektrik tedarik sözleşmesine göre önceliklendirilir. Elektrik tedarik sözleşmesinin standart şekli Kırgız Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu tarafından onaylanır.

- Ödemesiz dönem boyunca, YEK tesisleri tarafından üretilen elektrik için marjinal tarife seviyesi, Kırgız Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu tarafından belirlenen elektrik tarife politikasına uygun olarak belirlenir ve aşağıdaki miktarlarda her bir tesis türü için uygun katsayı ile çarpılır:
  - Su, güneş, biyokütle, rüzgar ve toprak enerjisi kullanan tesisler için katsayı 1,3'tür.
- Bir üretici ile tüketicisi arasında YEK kullanılarak üretilen elektriğin satışı için tarifeler sözleşmeye dayalı olarak belirlenir.
- YEK kullanılarak üretilen kendi ihtiyaçları için elektrik tarifeleri belirlenmemiştir.
- YEK kullanılarak üretilen elektriğin satın alınması için elektrik enerjisi şirketlerinin ek maliyetlerinin telafisi, son tüketiciler için elektrik için orta vadeli bir tarife politikası belirlenirken dikkate alınır ve ayrıca Kırgız Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu tarafından belirlenen yetkili bir kurumun fonlarından karşılanır.
- YEK kullanan tesisin elektrik iletim hatlarının elektrik şirketinin şebekesine bağlanacağı noktaya kadar olan tüm inşaat maliyetleri tesis sahibine aittir.
- Elektrik enerjisi şirketlerinin bilançolarında YEK kullanan tesisleri bağlamak amacıyla mevcut elektrik ve termik şebekelerinin genişletilmesi ve yeniden inşa edilmesi durumunda, enerji ekipmanlarının malzeme satın alma, kurulum ve onarım maliyetleri ile bunların bilançoya yansımaları ayrı bir anlaşma ile belirlenir.
- Tüm elektrik şirketleri, belirlenen standartları karşılaması koşuluyla, YEK kullanan elektrik üreticilerinin ürettikleri elektriği şebekeye tedarik etmeleri için şebekelerine ayrımcı olmayan erişim sağlamalıdır.
- YEK kullanan tesisin bağlantısı, mimari ve inşaat faaliyetleri alanında icra makamının işlevlerini yerine getiren yetkili devlet organının talebi üzerine enerji şirketi tarafından verilen teknik koşullar temelinde yapılmalıdır.
- Ulusal elektrik şebekeleri ve dağıtım şirketleri, YEK kullanılarak üretilen elektriğin üreticilerden tüketicilere engelsiz bir şekilde aktarılmasını sağlar.
- Kırgız Cumhuriyeti'nin birleşik elektrik enerjisi sisteminin güç şebekelerinde elektrik arzı ve tüketiminin sevkıyat programları oluşturulurken, YEK kullanan tesislerden gelen tedarikler öncelikli olarak bunlara dahil edilir.

- Ödemesiz dönemin sonunda, YEK tesisleri tarafından üretilen elektrik için tarife, yakıt ve enerji kompleksinin düzenlenmesi için yetkili devlet kurumu tarafından bir önceki yıl için dağıtım şirketinin nihai tüketicileri için ortalama tarife seviyesinde belirlenir.
- Bir yatırım anlaşması ve/veya kamu-özel sektör ortaklık anlaşması kapsamında YEK tesisleri tarafından üretilen elektrik için tarifeler, Kırgız Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu tarafından belirlenen prosedüre uygun olarak, ulusal para birimine karşı döviz kurundaki değişiklikler dikkate alınarak aylık endekslemeye tabidir.
- Yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı kuruluşlar tarafından üretilen elektrik enerjisi, Kırgız Cumhuriyeti enerji sisteminin pik yük saatlerinde sistem operatörünün sevk emri üzerine dağıtımı için depolama cihazlarında üretilen, biriktirilen ve depolanan elektrik enerjisinin yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı bir kuruluşun kapasitesinin kullanılması hariç olmak üzere, eş zamanlı üretim ve tüketim sırasında biriktirme, depolama, karşılıklı değişim ve geri dönüşe tabi değildir.
- YEK kuruluşu tarafından yenilenebilir enerji tesisinin bulunduğu yerleşkenin yerel yönetim idaresi lehine YEK kullanılarak üretilen toplam elektrik enerjisi hacminin %1'i tahsis edilecektir;

Mezkur Kanun'da su enerjisi kullanan projeler için 15 yıl; güneş, rüzgâr, biyokütle ve toprak enerjisi kullanan projeler için 25 yıl ödemesiz dönem oluşturulması hususu belirlenmiştir.

Kasım 2022'de Bakanlar Kurulu Kararı ile Bakanlar Kurulu'na bağlı Yeşil Enerji Fonu kurulmuştur. Bakanlar Kurulunun 28 Ağustos 2023 tarihli ve 429 sayılı "Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Geliştirilmesi Hakkında Kararı" uyarınca Yeşil Enerji Fonuna yenilenebilir enerji alanında yetkili kuruluş statüsü verilmiştir.

23 Mart 2023 Tarihli ve 62 Sayılı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Kullanımına Yönelik Arazilerin Devri Konularında K.C. Cumhurbaşkanı Emri'nde, Kırgız Cumhuriyeti Bakanlar Kuruluna bağlı Yeşil Enerji Fonu'na, YEK kullanımına uygun arazileri sınırsız (süre belirtmeksizin) kullanma hakkı verildiği belirtilmektedir. (<https://cbd.minjust.gov.kg/5-10080/edition/1250803/ru>)

Söz konusu Cumhurbaşkanı Emri'nin uygulanması amacıyla, "Yenilenebilir Enerji Alanında Yetkili Kuruluşun Yetki Alanındaki Arazilerin Yenilenebilir Enerji Tesislerinin İnşası İçin Devredilmesine İlişkin Usul Ve Esaslara İlişkin Yönetmelik" onaylanmıştır. <https://cbd.minjust.gov.kg/157147/edition/1275732/ru>. Bu bağlamda, Bakanlar Kurulu, Enerji Bakanlığı ve yerel yönetimlere, ülkenin tüm bölgelerindeki arazilerin belirlenen usule uygun olarak envanterinin çıkarılması ve Bakanlar Kurulu'na bağlı Yeşil Enerji Fonu'na, yenilenebilir enerji kullanımına uygun arazilerin sınırsız (süre belirtilmeksizin) kullanım hakkının verilmesi talimatı verilmiştir. (Yani yenilenebilir enerji projelerine uygun tüm araziler Fona devredilmelidir). Bu kapsamda, Yeşil Enerji Fonu'nun açıklamalarına göre, 2024 yılında Yeşil Enerji Fonu, toplam alanı 3 bin 964 hektar olan 42 parselin kiralanması için yatırımcılarla rekabetçi bir ortamda anlaşmalar imzalanmıştır.

Ayrıca, K.C. Yenilenebilir Enerji Kaynakları (YEK) Hakkında Kanun'un 9 uncu maddesi kapsamında, yetkili devlet kurumunun YEK kullanımının geliştirilmesi ve desteklenmesi konusundaki yetkinliğine ilişkin hususlar düzenlenmiştir. Bunlardan bazıları:

- YEK kullanan bir tesisin inşasına yatırım yapma niyetine ilişkin bir anlaşma yapma hakkına sahiptir;
- YEK kullanan tesislerin inşası için arsa ayırma hakkına sahiptir;
- Arazi komisyonunun çalışmalarını başlatma, YEK kullanan tesislerin inşası için arsa verilmesi konusunun değerlendirilmesine katılma hakkı;
- YEK kullanan enerji santrallerinin inşası için (tarife indirimini de dahil olmak üzere) yalnızca tahsis edilmiş bir arsa ve ön teknik ve ekonomik göstergeler ve/veya YEK kullanımının geliştirilmesi ve desteklenmesi için yetkili devlet organı tarafından YEK kullanan bir enerji santralinin inşası projesi için hazırlanan fizibilite çalışması varsa rekabetçi bir ihale ilan etme hakkına sahiptir;
- YEK kullanan tesislerin inşası için teklif verirken yatırımcılar tarafından garanti yükümlülüklerinin yerine getirilmesine uyulup uyulmadığını kontrol eder;
- YEK kullanan tesislerin inşası için tahsis edilen arazilerin hedeflenen kullanımının izlenmesi ve kontrolü konusunda devlet su idaresi ve diğer yetkili kurumlarla etkileşimde bulunur;

- Arsanın amacına aykırı olarak kullanılması veya yenilenebilir enerji kaynakları kullanan bir tesisin inşası için sağlanan **arsanın 3 yıl içinde kullanılmaması durumunda arsa kullanım hakkının feshi (iptali) için prosedür başlatma hakkına sahiptir;**
- Devlet makamlarında yenilenebilir enerji kaynakları kullanan tesislerin inşasına yönelik projelerin onay prosedürü sırasında yatırımcılara yasal ve organizasyonel yardım sağlama hakkına sahiptir;
- YEK kullanan tesislerin enerji iletim kuruluşlarının güç ve/veya ısı şebekelerine bağlantısını enerji mevzuatına uygun olarak izler ve kontrol eder;
- Kırgız Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu tarafından belirlenen yetkili bir kurum ve bir enerji şirketi ile ortaklaşa bir elektrik tedarik sözleşmesinin imzacısı olarak hareket etme hakkına sahiptir;

Ayrıca, 2 Nisan 2024 tarihli ve 183 sayılı “Yenilenebilir Enerji Tesisleri Tarafından Elektrik Tedarikine İlişkin Model Sözleşmelerin Onaylanması Hakkında K.C. Bakanlar Kurulu Kararı” kabul edilerek 30 MW'a kadar ve 30 MW'ın üstü kapasiteye sahip yenilenebilir enerji tesisi tarafından elektrik tedariki için model sözleşmeler belirlenmiştir. Ayrıca, söz konusu model sözleşmelerin, yatırım anlaşması ve/veya kamu-özel sektör ortaklığı anlaşmasının hüküm ve koşullarına uygun olarak tarafların mutabakatı ile değiştirilebilir.

## **Bazı Vergi Ve Gümrük Mevzuatı Muafiyetleri**

Yenilenebilir enerji kaynakları alanında faal işletme ve faaliyetlere yönelik olarak Kırgız Cumhuriyeti Vergi Kanunu'nda bazı ek ayrıcalıklar / muafiyetler sağlanmaktadır.

Bu kapsamda, Vergi Kanunu'nda elektrik ve termik enerjisi, gaz ve yenilenebilir yakıtlar, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı sonucu elde edilen sıvı biyolojik yakıtlar, yenilenebilir enerji kaynakları kullanımı ile kurulmuş santrallerin kullanıma geçilmesi tarihinden itibaren 5 yıl süreyle kurumlar vergisinden muafiyet tanımıştır. (1 Ocak 2030 tarihine kadar)

Ayrıca, Vergi Kanunu kapsamında, Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımına dayalı enerji santrallerinin inşasına yönelik özel mal ve teçhizat ithalatı KDV'den muaf tutulmuştur.

Avrasya Ekonomik Birliği (AEB) Gümrük Birliği Komisyonu'nun 27/11/2009 tarihli ve 130 sayılı "AEB Ortak Gümrük ve Tarife Düzenlemesi Hakkında Kararı"nın 7.1.11 bendinde, Gümrük Birliği'ne üye devletin mevzuatına göre üye devletin öncelikli faaliyet türüne (ekonomik sektör) uygun olan yatırım projesinin gerçekleştirilmesi kapsamında kullanılmak üzere K.C. gümrük toprağına üçüncü ülkelerden ithal edilecek teknolojik ekipmanlar, bunların tamamlayıcı ve yedek parçaları, hammadde ve malzemelerin ithalatının gümrük vergisinden muaf tutulacağı belirtilmektedir. Bu bağlamda, Gümrük Birliği Komisyonu'nun 27/11/2009 tarihli ve 130 sayılı Kararı'nın 7 nci maddesinin 7.1.11 bendi ile belirlenen gümrük tarife muafiyetinin uygulanması amacıyla K.C. Hükümeti'nin 26.10.2018 tarihli ve 503 sayılı Kararnamesi ile (ekonominin sektörleri) öncelikli faaliyet türleri belirlenmiş, ayrıca K.C. Milli Yatırım Ajansı'na (ekonominin sektörleri) öncelikli faaliyet türlerine uygun yatırım projeleri listesini oluşturması ve yatırım projeleri listesini K.C. Hükümeti ve Devlet Gümrük Hizmeti'ne iletmesi görevi verilmiştir. Bu şekilde, söz konusu gümrük vergi muafiyeti, "yurtiçi tüketim için serbest dolaşıma giriş" gümrük işlemine tabi tutularak AEB'ye üye devletin (ekonominin sektörleri) öncelikli faaliyet türlerine uygun yatırım projelerinin gerçekleştirilmesine yönelik uygulanmaktadır. Bu bağlamda, enerji alanının bahse konu öncelikli faaliyet türleri arasına girdiğı ve ilgili kural ve prosedürler çerçevesinde söz konusu gümrük vergi muafiyetlerinden yararlanmasının mümkün olabileceğı değerlendirilmektedir.

## KAYNAKÇA

K.C. Enerji Bakanlığı (<https://minenergo.gov.kg/ru> )

Kırgız Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu'na bağlı Yeşil Enerji Fonu  
(<https://www.greenenergy.gov.kg/ru/documents/?id=12/>)

24.kg

Economist.kg

<https://kabar.kg/>

<https://cbd.minjust.gov.kg/>

K.C. Ulusal İstatistik Komitesi

2035 Yılına Kadar Kırgızistan Milli Enerji Programı  
([https://www.greenenergy.gov.kg/ru/document\\_more/?id=84](https://www.greenenergy.gov.kg/ru/document_more/?id=84))